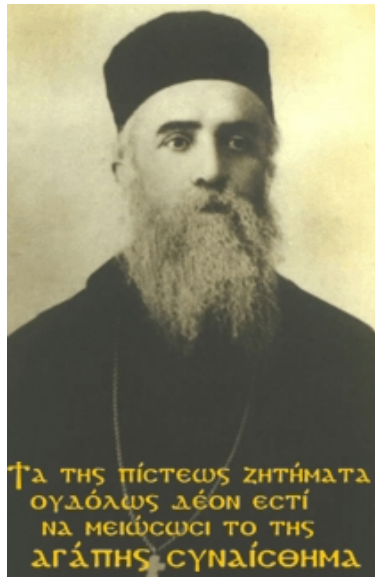

ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

(1904)

«Ἐμοὶ δε λὶαν ἐτιμήθησαν οἱ
φίλοι σου ὁ Θεός...»
(Ψαλμ. 91'17)

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΥ:

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ ΕΓΧΟΛΠΙΟΝ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ καὶ ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΕΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ - ΔΟΓΜΑ - ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'

Περί της δόξης των δικαίων εν τη γη υπό του Θεού και περί της τιμής της αποδιδομένης αυτοίς υπό της Εκκλησίας.

Κατά τον αυτόν χρόνον καθ' ον ο υπέρτατος Κριτής αξιοί να απονεύμει τοις δικαίοις μετά θάνατον απαρχήν τίναν της δόξης αυτών εν τω Ουρανῷ, ἤτοι τῇ Εκκλησίᾳ τῇ θριαμβευούσῃ, απονέμει αυτοῖς μίαν δόξαν και εν τῇ ἐπὶ τῆς γῆς συγχρόνως στρατευόμενῃ Εκκλησίᾳ. Αὕτη ἡ δόξα εκδηλοῦται εν τούτῳ ὅτι ἡ ἐπίγειος Εκκλησία **σέβεται** τοὺς δικαίους ὡς ἀγίους και φίλους του Θεοῦ. Ἐπικαλεῖται αυτοὺς εν ταῖς προσευχαῖς αὐτῆς ὡς μεσίτας παρ' αὐτῷ, τιμᾶ ἐπίσης τα αὐτῶν λείψανα και παν ὅ,τι ἀνήκεν αυτοῖς, ὡς και τὰς εἰκόνας αὐτῶν.

Ἡ χριστιανικὴ Εκκλησία τίμα τοὺς ἀγίους οὐχὶ ὡς θεοὺς, ἀλλ' ὡς πιστοὺς δούλους, ὡς ἀγίους και φίλους του Θεοῦ. Αὕτη εκθειάζει τοὺς ἀγῶνας και τὰ ἔργα τὰ τετελεσθέντα υπ' αὐτῶν προς δόξαν Θεοῦ τῇ ενεργείᾳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε ἅπασα ἡ τιμὴ ἣν αυτοῖς ἔδωκεν ἡ Εκκλησία, να αναφέρηται προς τὴν Ὑψίστην Μεγαλειότητα τὴν ἐπιβλέψασαν μετ' ευχαριστήσεως ἐπὶ τον ἐπὶ γῆς βίον αὐτῶν. Αὕτη τιμᾶ αυτοὺς δι' ἐτησίας μνήμης, δι' εορτῶν δημοτελῶν ἢ πανηγύρεων, και δι' ἀνιδρύσεως ναῶν εἰς τιμὴν του ονόματος αὐτῶν. Οὕτω νοητέα ἡ τιμὴ προς τοὺς ἀγίους (ομολογ. Ορθοδ. πίστ. ἀποκρ. 52 και ἐπιστολαὶ Πατριάρχου, ἀποκρ. 3).

Οἱ Ἄγιοι του Θεοῦ ἄνθρωποι οἱ θαυμασθῶθέντες εν τῇ γῇ υπό του Κυρίου, διότι «τους ἀγίους τοὺς εν τῇ γῇ εθαυμάστωσεν ὁ Κύριος», ἐτιμήθησαν υπό τῆς του Θεοῦ ἀγίας Εκκλησίας ευθύς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς υπό του Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἐκαστῇ των ἐκασταχοῦ χριστιανικῶν κοινοτήτων των ἀνά τὴν Οἰκουμένην ἰδρυθεισῶν καθήκον εαυτῆς ἀπαραίτητον ηγεῖτο ἅμα δε και κλέος και καύχημα το τελεῖν ἐτησίως μνήμας των ἀθλητικῶς εν Χριστῷ τελειωθέντων και του μαρτυρικοῦ στεφάνου ἀξιωθέντων ἵνα νεαρός εἰς το διηνεκές τὰς πράξεις αὐτῶν διάσωση. Ἐκαλεῖτο δε ἡ ἡμέρα τῆς εορτῆς των Μαρτύρων **γενέθλια** Μαρτύρων (dies natalis), διότι κατ' αὐτὴν εἰσῆλθον στεφανηφόροι εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν τὴν εν ουρανῷ, ὅπως ζήσωσιν αἰωνίως εν τῇ βασιλείᾳ του Θεοῦ. Τούτου δε ἕνεκα ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας αἰωνίως ἤρχετο και ἡ κατάταξις αὐτῶν εἰς τὴν χορείαν των τῷ Θεῷ ευαρεστησάντων ἀγίων και κεκλημένων εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Τὰ τίμα των ἀγίων Μαρτύρων λείψανα θεωρούμενα παρὰ των χριστιανικῶν κοινοτήτων τιμιότερα λίθων πολυτελῶν κατετίθεντο εντός των ἱερῶν Ναῶν και ἐξησφαλίζοντο ὡς θησαυρός πολυτίμος. κατὰ δε τὴν ἐπέτειον μνήμην τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν οἱ πιστοὶ ἤγον εορτὴν και πανηγυριν εἰς τιμὴν του ἀθλητοῦ και Μάρτυρος του Κυρίου, ἀνεγινώσκοντο τὰ **ἄθλα** των μαρτύρων, λόγοι δε

πανηγυρικοί και εγκωμιαστικοί εξεφωνούντο παρά των εκκλησιαστικών ρητόρων των χριστιανικών κοινοτήτων.

Πολλάκις επί των τάφων των μαρτύρων ηγείροντο Ιεροί Ναοί **Μαρτύρια** καλούμενοι, οἱς εδίδετο τὸ ὄνομα τοῦ Μάρτυρος πρὸς τιμὴν αὐτοῦ' κατὰ δὲ τὴν ἐπέτειον τῆς εορτῆς Μάρτυρος συνέτρεχαν πάντες οἱ πιστοὶ ἐν τῷ Ναῷ πρὸς δόξαν Θεοῦ καὶ τιμὴν τοῦ Μάρτυρος τοῦ δοξασθέντος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ (Χρυσοστ. εἰς τὸν Μάρτυρα Λουκιανόν).

Οἱ χριστιανοὶ ἠσπάζοντο τὴν ἱερὰν λάρνακα τοῦ τιμίου λειψάνου τοῦ Μάρτυρος καὶ ἐλάμβαναν ἔλαιον **ἐκ τῆς κανδήλας** τοῦ ἁγίου πρὸς καθαρισμόν καὶ θεραπείαν ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. (Γρηγορ. Νύσσ. ἐν βίῳ Γρηγορ. τοῦ θαυματ. Καὶ Χρυσοστ. εἰς Μάρτ. Ἰουλ.)

Οἱ Χριστιανοὶ ετίμων πλην τῶν ἁγίων λειψάνων καὶ τὴν γῆν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐν ᾧ κατετέθη τὸ Πανάγιον τοῦ Κυρίου σῶμα, καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ οθόνια ἥτοι τὴν σινδόνα ἐν ἣ ἐτυλίχθη τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Ἐπίσης ετίμων καὶ τὴν **εἰκόνα** τοῦ Κυρίου τὴν ἀποτυπωθεῖσαν θεία εὐδοκία ἐν μάκτρῳ καὶ ἀποπεμφθεῖσαν τῷ **Αυγάρῳ** ποθοῦντι νὰ ἴδῃ αὐτόν.

Ἐπίσης ετίμων καὶ τὴν τιμίαν **εσθῆτα** τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τὴν ζώνην αὐτῆς.

Ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους τιμὴ **εἶναι υπαγόρευσις ὑψηλοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος** καὶ ἐνθέου ζήλου πιστῆς καὶ ἀγαπῶσης τὸν Θεὸν καρδίας καὶ ἐκδήλωσις τοῦ διακατέχοντα αὐτὴν πόθου πρὸς δόξαν τοῦ Θεοῦ τοῦ δοξάζοντα τὴν στρατευομένην αὐτοῦ Ἐκκλησίαν. Ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους τιμὴ εἶναι ἔκφρασις τῆς **ἀγάπης** τῶν πιστῶν πρὸς αὐτούς διὰ τὰς ὑψηλὰς αὐτῶν ἀρετὰς καὶ τοὺς μεγάλους ἀγῶνας καθ' οὓς γενναίως ἀγωνισάμενοι ἔλαβαν τὸν τῆς δόξης ἀμαράντινον στέφανον. Ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους τιμὴ εἶναι ἔνδειξις **σεβασμοῦ** ἡμῶν πρὸς αὐτούς διὰ τὴν ἐθελούσιον αὐτῶν θυσίαν ὑπὲρ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ, ἣν διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος καὶ τῆς τελείας αὐταπαρνήσεως ὁμολόγησαν καὶ ἐστήριξαν. Ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους τιμὴ εἶναι **ἐκφρασις αἰδίου ευγνωμοσύνης** πρὸς τοὺς ἀθλητὰς τοῦ Χριστοῦ τοὺς πολεμήσαντας τὰς πλάνας τῶν πολεμίων τῆς ἀληθείας καὶ διαφυλάξαντας τὴν πίστιν ἀγνήν, καὶ μεταδόντας ἡμῖν ἀλώβητον τὴν ἱερὸν παρακαταθήκην καὶ ἀκεραίαν καὶ ἀμίωτον τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν.

Ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους Τιμὴ εἶναι ἐκδήλωσις τῆς ταυτότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ φρονημάτων ἡμῶν πρὸς τοὺς ἱεροὺς τῆς πίστεως ἀθλητὰς. Ἡ πρὸς τοὺς ἁγίους τιμὴ εἶναι ὁμολογία τῆς θερμῆς καὶ ζώσης ἡμῶν πίστεως πρὸς τὸν ἀθλοθέτην καὶ ἀγωνοθέτην Χριστόν

τον ενισχύσαντα εν τω σταδίω τους της πίστεως αθλητάς και δοξάσαντα αυτούς.

Η προς τους αγίους τιμή είναι ένδειξις του πλημμυρούντος τας καρδίας ημών ενθέου πόθου προς απομίμησιν αυτών, και βεβαίωσις του διαφλέγοντος την ψυχήν ημών έρωτος προς ανύψωσιν εν τω ύψει των αρετών αυτών, αίτινες κείνται ημίν αιώνιον υπόδειγμα.

Η προς τους αγίους τιμή είναι ηθική οφειλή προς αυτούς δια τας προς ημάς αυτών ποικίλος ευεργεσίας, είναι χρέος δια τας προς τον Σωτήρα υπέρ ημών αυτών εντεύξεις, είναι υποχρέωσις προς αυτούς δια τας προς ημάς αυτών ποικίλος ευεργεσίας, είναι χρέος δια τας προς τον Σωτήρα υπέρ ημών αυτών εντεύξεις, είναι υποχρέωσις προς αυτούς απαιτούμενη παρ' ημών υπό του Θεού του δοξάζοντας επί της γης τους αγίους αυτού· διότι θέλει ο Θεός να δοξάζωνται οι πιστοί επί της γης ους Αυτός εδόξασε και εστεφάνωσε' διότι «τους αγίους τους εν γη εθαυμάστωσεν ο Κύριος». Ή μη απόδοσις της νενομισμένης τιμής και σεβασμού προς τους αγίους του Θεού είναι **ασέβεια, αχαριστία, αδιαφορία και έλλειψις πόθου** προς τελείωσιν εν τη αρετή.

Περί της τιμής των αγίων η Εκκλησία από της ιδρύσεως αυτής μίαν έσχε γνώμην, μίαν δοξασίαν, μίαν φωνήν. Οι αιώνες άπαντες τούτο μαρτυρούσιν.

○ **Επιφάνιος** λέγει· «**Ο τιμών Κύριον τιμα και Άγιον, ο δε ατιμάζων άγιον ατιμάζει και τον εαυτού Δεσπότην**». (Επιφαν. εν αιρέσ. 78 κεφ. 21) Και αληθώς, εάν ο ατιμάζων τους υπό του βασιλέως τετιμημένους τον βασιλέα ατιμάζη, ωσαύτως και ο τους αγίους τους δοξασθέντας υπό του Θεού μη τιμών, τον Θεόν ου τιμά, και αγνώμων προς τον Θεόν και προς τους αγίους αυτού δείκνυται.

Επίσης και ο **Μέγας Βασίλειος** εν επιστολή 197, 2 λέγει: «**η γαρ προς τους εύνους των ομοδούλων διάθεσις την αναφοράν προς τον Δεσπότην έχει, ω δεδουλεύκασι· και ο τους δια πίστιν ηθληκότας τιμών, δηλός εστί τον ίσον ζήλον έχων της πίστεως· ώστε μία αύτη πράξις πολλής αρετής έχει την μαρτυρίαν**».

Ωσαύτως και ο **Θειος Γρηγόριος ο Θεολόγος** γράφων κατά Ιουλιανού περί της οφειλομένης προς τους αγίους τιμής λέγει· «**Ουκ ηδέσθη τα υπέρ Χριστού σφάγια, ουδ' εφοβήθη τους μεγάλους αγωνιστάς; Τον Ιωάννην εκείνον, τον Πέτρον, τον Παύλον, τον Ιάκωβον, τον Στέφανον, τον Λουκάν, τον Ανδρέαν και την Θέκλαν, τους έπ' εκείνους τε και προ εκείνων της αληθείας**

προκινδυνεύσαντας; οι πυρί και σιδήρω, και θηρσί και τυράννοις προθύμως αντηγωνίσαντο; Και παρούσι κακοίς και απειλουμένοις, ὡσπερ εν αλλοτρίοις σώμασιν, ἢ ασώματοι; Τίνος ἔνεκεν; ἵνα μη προδώσι μηδέ μέχρι ρήματος την ευσέβειαν, ὧν αι μεγάλοι τιμαί και πανηγύρεις· ὧν αι επιφάνειαι, και ὧν αι προρρήσεις' ὧν και τα σώματα μόνον ἴσα δύνανται ταις αγίαις ψυχαίς, ἢ επαφώμενα ἢ τιμώμενα· ὧν και αι ρανίδες αἵματος μόνον, και μικρά σύμβολα πάθους ἴσα δρώσι τοις σώμασι. **Ταῦτα ου σέβεις ἀλλ' ατιμάζεις;**» (Γρηγόριος ο Ναζιανζ. κατά Ἰουλ. στηλιτ. Α' τομ, Α' σελ. 76-77).

Επίσης και ο **Μέγας Βασίλειος** εν ομιλία ιθ'. εις τους Αγίους Τεσσαράκοντα Μάρτυρας λέγει:

«Μαρτύρων μνήμης τις των γένοιτο κόρος τῷ φιλομάρτυρι; διότι ἡ προς τους αγαθοὺς των ομοδούλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς προς τον κοινόν Δεσπότην ευνοίας. Δήλον γὰρ ὅτι οὗτος γενναίους ἀνδρας ἀποδεχόμενος, εν τοῖς ὁμοίοις καιροῖς οὐκ ἀπολειφθήσεται τῆς μιμήσεως. Μακάρισαν γνησίως τον μαρτυρήσαντα, ἵνα γένη μάρτυς τῆ προαιρέσει και ἐκβῆς χωρὶς διωγμοῦ, χωρὶς πυρός, χωρὶς μαστιγῶν, τον αὐτὸν ἐκείνοις μισθὸν ἠξιωμένος. Ἡμῖν δε οὐχ ἓνα πρόκειται θαυμάζειν οὐδέ δύο μόνους, οὐδέ μέχρι δεκάδος, ο ἀριθμὸς πρόεισι των μακαριζομένων ἀλλὰ τεσσαράκοντα ἀνδρας ὡς μίαν ψυχὴν εν διηρημένοις σώμασιν ἔχοντας, εν μια συμπνοία και ὁμονοία τῆς πίστεως, μίαν και τῆν προς τα δεινὰ καρτερίαν, και τῆν υπέρ τῆς ἀληθείας ἐνστασιν υπεδείξαντο. Πάντες παραπλήσιοι ἀλλήλοις, ἴσοι τῆν γνώμην, ἴσοι τῆν ἀθλησιν. Διὸ και ὁμοτίμων των στεφάνων τῆς δόξης καταξιώθησαν. Τis αν οὖν ἐφίκοιτο λόγος τῆς τούτων ἀξίας; Οὐδέ τεσσαράκοντα γλώσσαι ἐξήρκεσαν αν τοσοῦτων ἀνδρῶν ανυμνήσαι. Καίτοι ει εις ἡν ο θαυμαζόμενος τῆν γε των ἡμετέρων λόγων δύναμιν ἐξήρκει καταπαλαίσαι, μη ὅτι πλήθος τοσοῦτον, φάλαγξ στρατιωτικὴ, σύστημα δυσκαταγώνιστον, ὁμοίως εν τε πολέμοις ἀήτητον, και εν ἐπαίνοις ἀπρόσιτον».

Και ἀλλαχού πάλιν ο ἴδιος περὶ τῆς τιμῆς προς τα ἅγια λείψανα λέγει:

«Και ὅτε μεν Ἰουδαϊκῶς ἀπέθνησκον οἱ ἀνθρωποι, βδελυκτὰ ἦν τα θνησιμαία' ὅτε δε υπέρ Χριστοῦ ο θάνατος, τιμία τα λείψανα των οσίων αὐτοῦ... νυν δε ο ἀψάμενος οστέου μάρτυρος, λαμβάνει τινὰ μετουσίαν ἀγιασμοῦ εκ τῆς του σώματος παρεδρευούσης χάριτος. «Τίμιος γὰρ ἐναντίον Κυρίου ο θάνατος των οσίων αὐτοῦ».

Ὀμοίως και ο **ἱερός Χρυσόστομος** τα αὐτὰ λέγει περὶ ἁγίων λειψάνων ὧδε:

«... ει γαρ νεκροίς σώμασι και διαλυθείσιν εις κόνιν μείζονα των ζώντων απάντων δύναμιν ο Θεός εχαρίσατο, πολλώ μάλλον ζώην αυτοίς χαριείται βελτίω της προτέρας και μακαριωτέραν κατά των στεφάνων καιρόν».

Και αύθις ο αυτός Χρυσορρήμων Πατήρ: «Εμερίσατο ο Θεός προς ημάς τους μάρτυρας· τας ψυχάς λαβών αυτός, τα σώματα ημίν έδωκεν, ίνα έχωμεν υπόμνησιν αρετής διηνεκούς τα άγια τούτων οστέα».

Ομοίως και ο Ιερός **Ισιδωρος** γράφων προς Ιέρακα περί λειψάνων λέγει:

«Ει σκανδαλίξη επί τη κόνει των μαρτυρικών σωμάτων παρ' ημών τιμώμενη δια την περί τον Θεόν αυτών αγάπην και ένστασιν, ερώτησαν τους εξ αυτών λαμβάνοντας τας ιάσεις και μάθε πόσοις πάθεσι θεραπείαν χαρίζονται. Και ου μόνον ου σκώψεις το γινόμενον, αλλά και ζηλώσεις το ποθούμενον».

Ό **Φιλοστόργιος** εν τω Ζ' βιβλίω 4 της Εκκλησιαστικής αυτού ιστορίας ιστορεί, ότι **επί Ιουλιανού εν Παλαιστίνη οι ασεβείς εξαγαρόντες των θηκών τα του προφήτου Ελισσαιού και του Βαπτιστού Ιωάννου και συγκαταμίξαντες ζώνων οστούς αλόγων ομού προς κόνιν κατέκαυσαν και εις τον αέρα διεσπείραντο**. Τούτο δε έπραττον «Των ελληνιστών τα αποπώτατα κατά των Χριστιανών πανταχού παλαμωμένων». Εκ της διηγήσεως ταύτης δείκνυται, ότι οι Χριστιανοί από των πρώτων ήδη αιώνων ετίμων τα άγια λείψανα των προφητών, οι δε Ελληνισταί τα αποπώτατα κατ' αυτών εργαζόμενοι προς θλίψιν αυτών την ιστορηθείσαν **ανουσιουργίαν** ειργάσαντο.

Η μαρτυρία αυτή του ιστορικού Φιλοστοργίου, φρονούμεν ότι ουχί μικρόν υποστηρίζει την υποστηριζομένην αλήθειαν, ότι οι Χριστιανοί από των πρώτων ήδη αιώνων ετίμων τα άγια λείψανα των Προφητών, των Αποστόλων και πάντων των αγίων των υπό του Θεού μαρτυρηθέντων και δοξασθέντων.

Ό δε **Νικηφόρος** πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως προς Λέοντα Πάπαν Ρώμης γράφων, λέγει τα εξής: **«Προσκυνώ και περιπτύσσομαι τα σεβάσματα των αγίων λείψανα, ως ιατρείον ψυχικών τε και σωματικών παθημάτων τυγχάνοντα»**.

Και **Φώτιος** εν επιστολή Ι, σελ. 17, λέγει: **«Και ναούς αγίων, και τάφους και λείψανα πιστοίς βρύνοντα ιάσεις πιστώς προσκυνούμεν, τον αυτούς δοξάσαντα Χριστόν τον Θεόν ημών μεγαλύνοντες και ανευφημούντες»**.

Ὅτι ο σεβασμός προς τα αγία λείψανα **εξεδηλώθη από των πρώτων της Εκκλησίας αιώνων** μαρτυρεί η περισυλλογή των αγίων λειψάνων του ιερομάρτυρος **Ιγνατίου**, η αρχαιοτάτη περί των αγίων λειψάνων μαρτυρία. Εκείνο δε όπερ μαρτυρείται περί των αγίων λειψάνων του ιερομάρτυρος Ιγνατίου του Αποστολικού Πατρός, τούτο πάντως εγένετο και περί των αγίων λειψάνων των Αγίων Αποστόλων, ών μέχρι σήμερα περισώζονται αγία λείψανα υπό της Εκκλησίας μεμαρτυρημένα, και των μαθητών αυτών και πάντων των αγίων μαρτύρων του Χριστού και οσίων και δικαίων των υπό του Κυρίου δεδοξασμένων. Ο **σεβασμός** προς τα άγια λείψανα ου μόνον δεν είναι πράξις απρεπής, αλλά μάλλον ιερά και αληθούς ευσέβειας προϊόν, ως έκφρασις της πλημμυρούσης την καρδίαν των πιστών αγάπης και ευλάβειας προς τους αγίους μάρτυρας και οσίους, ών ο βίος πρόκειται αυτοίς αίδιον παράδειγμα εξεγείρον τον ζήλον προς μίμησιν και επαυξάνον την ευλάβειαν και την πίστιν.

Ὁ **Ευσέβιος** εν τη Εκκλησιαστική αυτού ιστορία εν βιβλ. δ' κεφ. 15 ιστορών τα του μαρτυρίου του Αγίου ιερομάρτυρος Πολυκάρπου, αναφέρει τα εξής περί των λειψάνων του Αγίου ιερομάρτυρος:

«Τούτον μεν γαρ (τον Κύριον Ιησούν Χριστόν) Υιόν του Θεού, προσκυνούμεν τους μάρτυρας ως μαθητάς του Κυρίου και μιμητάς αγαπώμεν αξίως ένεκα εύνοιας ανυπερβλήτου της εις τον ίδιον βασιλέα και διδάσκαλον' ών γένοιτο και ημάς συγκοινωνούς και συμμαθητάς γενέσθαι. Ιδών ούν ο Εκατοντάρχης την των Ιουδαίων γενομένην φιλονικίαν, θείς αυτόν εν μέσω, ως έθος αυτοίς έκαυσεν. Ούτος τε ημείς ύστερον ανελόμενοι τα τιμιώτερα λίθων πολυτελών και δοκιμώτερα υπέρ χρυσίον άστα αύτου, απεθέμεθα όπου και ακόλουθον ην (εν' τω Ναώ), ένθα ως δυνατόν ημίν συναγομένοις εν αγαλλιάσει και χαρά, παρέξει ο Κύριος επιτελείν την του μαρτυρίου αυτού γενέθλιον ημέραν, εις τε την των προηθληκότων μνήμην και των μελλόντων άσκησίν τε και ετοιμασίαν».

Ο **Ευσέβιος** ιστορεί προσέτι και τα εξής περί της τιμής των αγίων μαρτύρων επί του Μεγάλου Κωνσταντίνου:

«Την δε γ' επώνυμον αυτού πόλιν εξόχω τιμή γεραίρων, ευκτηρίοις πλοίοισιν εφαιδρυνε, μαρτυρίοις (ναοίς) τε μεγίστοις, και περιφανεστάτοις οίκοις. τοίς μεν προ του άστεως, τοίς δε εν αυτώ τυγχάνουσι, δι' ών ομού και τας των μαρτύρων μνήμας ετίμα, και την αυτού πόλιν τω των μαρτύρων καθιέρου Θεώ.»(Εκκλ. Ιστ. εν τω βίω Κωνσταντίνου. Βιβλ. ΙΙΙ κεφ. ΜΗ'.)

Ο δε **Σωζόμενος** (βιβλ. γ' κεφ. ιδ'.) λέγει περί του τάφου του Θεσπεσίου Ιλαρίωνος τα εξής θαυμάσια δι' ών μαρτυρείται, ότι **ου μόνον τα των αγίων λείψανα, αλλά και οι τάφοι και οι πρότερον τοιούτοι κενωθέντες θεραπείας παρέχουσι.**

«Διέπρεπε δε τότε Ιλαρίων ο Θεσπέσιος... επί τοσούτον δε Θεοφιλής εγένετο, ως έτι και νυν επί τω αυτώ τάφω πολλούς ιάσθαι κάμνοντας και δαιμονώντας, και τότε παραδοξότατον, παρά τε Κυπρίους, ου πρότερον ετάφη, και παρά Παλαιστινοίς, παρ' οίς έστι νυν, συμβάν γαρ αυτόν εν Κύπρω διατρίβοντα τελευτήσαι, προς των επιχωρίων εκηδεύθη, και εν πολλή τιμή και θεραπεία παρ' αυτοίς ην. Μετά δε ταύτα Ησύχας, ός ευδοκιμώτατος εγένετο των αυτού μαθητών, κλέψας το λείψανον, διεκόμισεν εις Παλαιστίνην και εν τω ιδίω Μοναστηρίω έθαψεν».

Ό Θειος **Χρυσόστομος** εν τη προς Κορινθ. Βα επιστολή ομιλία 26, λέγει τα εξής περί της δόξης των αγίων και των αγίων λειψάνων αυτών

«Τα δε οστά των αγίων ου ταύτην έχει την εξουσίαν την οικτράν και ταπεινήν την των αρχόντων, του λύειν και δεσμείν τους ανθρώπους, άλλ' εκείνην την πολλώ μείζονα · δαίμονας γαρ παρίστησι και βασανίζει και των δεσμών εκείνων των πικροτάτων απολύει τους δεδεμένους.... του δαίμονος ου φέροντος την θαυμαστήν δύναμιν εκείνην. Και οι τα σώματα φέροντες των ασωμάτων κρατούσι δυνάμεων ή κόνις και τα οστα και ή τέφρα τας άόρατους εκείνος διαξάινει φύσεις. Δια τούτο υπέρ μεν του βασιλικός ιδείν αυλάς ουδείς αν ποτέ αποδημήσειε · βασιλείς δε πολλοί πολλάκις αποδεδημήκασι ταύτης ένεκεν της θεωρίας. Της γαρ μελλούσης κρίσεως ίχνη και σύμβολα τα μαρτύρια των αγίων (οι ναοί έπ' ονόματι αυτών ανεγηγεργμένοι) παρέχεται δαιμόνων μαστιζομένων, ανθρώπων κολαζομένων και ελευθερουμένων. Είδες των αγίων την δύναμιν και τετελευτηκότων; κτλ.»

Η Ζ' αγία οικουμενική Σύνοδος περί αγίων λειψάνων λέγει εν τω Ζω κανόνι τα εξής ·

«Τη ούν ασεβεί αιρέσει των χριστιανοκατηγόρων και άλλα ασεβήματα συνηκολούθησαν. Όσπερ γαρ την των σεπτών εικόνων άφείλοντο όσιν εκ της εκκλησίας, και ετέρα έθη παραλελοίπασιν, ά χρή ανανεωθήναι και κατά την έγγραφον και άγραφον θεσμοθεσίαν ούτω κρατείν. Όσοι ούν σεπτοί ναοί καθιερώθησαν έκτος αγίων λειψάνων μαρτύρων, ορίζομεν εν αύτοις κατάθεσιν γίνεσθαι λειψάνων μετά της συνήθους ευχής. Ό δε άνευ αγίων λειψάνων καθιερών ναόν, καθαιρείσθω, ως παραβεβηκώς τας εκκλησιαστικάς παραδόσεις».

Ό δε Ιστορικός **Σωκράτης** βιβλ. γ' κεφ. 18 λέγει τα εξής περί της δυνάμεως των μαρτυρικών λειψάνων

«Τα γαρ κατά την Αντιόχειαν ιερά των Ελλήνων ανοιγῆναι κελεύσας (ο Ιουλιανός), χρησμόν λαβείν παρά του εν Δάφνη Απόλλωνος ἔσπευδεν ὡς δε ο ἔνοικων τῷ Ιερῷ δαίμων τον γείτονα δεδοικώς, λέγω δη Βαβύλαν τον μάρτυρα, οὐκ απεκρίνατο· πλησίον γαρ ἦν ἡ σορός, ἢ το σῶμα του μάρτυρος, κρύπτουσα ἄγνοους την αιτίαν ο βασιλεύς, την σορόν τάχος κελεύει μετοικίζεσθαι. Τούτο μαθόντες οἱ κατά την Αντιόχειαν χριστιανοί, ἅμα γυναιξί και νέα ηλικία χαίροντες και ψαλμωδούντες, ἀπό της Δάφνης ἐπί την πόλιν μετέφερον την σορόν.»

Κύριλλος δε ο Ιεροσολύμων εν κατηχήσει ιη' λέγει περί αγίων λειψάνων τάδε:

«Και τον Ελισσαίον τον δις εγείραντα, εν τῷ τῷ ζην και μετά το τελευτήσαι αὐτόν. ζῶν μεν γαρ ἐνήργησε την ἀνάστασιν, δια της αὐτοῦ ψυχῆς, ἵνα δε μη μόνον τιμηθῶσι των δικαίων αἱ ψυχαί, πιστευθῆ δε ὅτι και ἐγκείται εν τοῖς των Δικαίων σώμασι δύναμις, ο ριφθεις εν τῷ μνημείῳ του Ελισσαίου νεκρός, του νεκροῦ σώματος του προφήτου εφασάμενος, ἐζωοποιήθη, και το σῶμα του προφήτου το νεκρόν ἀπετέλεσε ψυχῆς ἔργον και το τελευτήσαν και κείμενον, ζῶν παρέσχε τῷ τελευτήσαντι, και παρασχόν την ζῶν, αὐτό ομοίως ἐμεινεν εν νεκροῖς. Διατί; ἵνα μη ἐξαναστάντος του Ἐλισσαίου, τη ψυχῇ μόνῃ προσγραφῆ το πράγμα, δειχθῆ δε ὅτι και ψυχῆς μη παρούσης, ἐγκείται τις δύναμις τῷ των αγίων σώματι, δια την εν τοσοῦτοις ἔτεσιν ἐνοικήσασαν εν αὐτῷ δικαίαν ψυχήν, ἧς ὑπηρέτημα γέγονε. Και μη ἀπιστῶμεν νήπιοι, ὡς μη γεγεννημένου τούτου. Εἰ γαρ σουδάρια και σηρικίνθια τα ἐξωθεν ὄντα, των σωμάτων ἀπτόμενα των νοσοῦντων, ἠγείρε τους ασθενεῖς, πόσω μάλλον αὐτό το σῶμα του προφήτου ἠγείρε τον νεκρόν»;

Και **Μητροφάνης** δε ο Κριτόπουλος εν Κεφ. ις' της εαυτοῦ ομολογίας λέγει περί των αγίων λειψάνων τα ἐξῆς:

«Την αὐτήν δε τιμὴν ἀπονέμει ἡ Ἐκκλησία και τοῖς ἀγίοις λειψάνοις εἰ μόνον ἀληθῆ και ἀνόθευτα εἶη. Πολλοὶ γαρ πανουργοὶ και καπηλῖαι ἐπενοήθησαν περί ταῦτα, ὡς συμβαίνειν τον αὐτόν ἅγιον, οὐ τα λείψανα ὀνομάζουσι τρικέφαλον, και τετρακέφαλον εἶναι τοσαυτόχειρα δε και τοσαυτόποδα. Πολλαχού γαρ δεικνύουσι τα αὐτά μέλη του αὐτοῦ ἀγίου, ὅπερ ὡς ἀτοπον και καπηλευτικόν ἡ Ἐκκλησία μισεῖ και ἀποτρέπεται».

Περί δε της οφειλομένης τοῖς ὄντως ἀγίοις λειψάνοις τιμῆς τον δε τον λόγον ἀποδίδωσιν:

«Ἐπειδὴ οἱ ἔθνη οἱ διώκται των Χριστιανῶν ἐπονείδιστον και ἐφύβριστον ἠγούντο τον ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον, ο Θεός και Πατήρ του Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τίμιον και ἐνδοξον θέλων ἀποδείξει

τον τοιούτον τρισόλβιον θάνατον, ἄτε δη υπέρ του Μονογενοῦς αὐτοῦ γενόμενον, ἐπέθηκε τοῖς λειψάνοις τῶν υπέρ ἐκείνου θανόντων χάριν και δωρεάν του Παναγίου Πνεύματος, ὅπερ η Ἐκκλησία καταμαθούσα προθύμως ἀπεδέξατο και τοῖς μετέπειτα παρέδωκεν. Ὅτι δε ἀληθῶς χάρις του Παναγίου Πνεύματος προσετέθη τοῖς ἀγίοις λειψάνοις μαρτυροῦσι πολλοί τῶν τῆς ἀρχαιοτάτης Ἐκκλησίας συγγραφέων και σοφοί και ἀγιοι και τα δια τῶν ἀγίων λειψάνων γενόμενα θαύματα· οἷα διαμόνων φυγαί και ποικίλων νόσων θεραπεία, ὧν τοὺς τόπους καιροῦ διδόντως δυνάμεθα παραστήσαι, εἰ και νυν δια το κατεπείγον τῆς ὥρας παρατρέχω».

Περί τῆς τιμῆς τῶν ἀγίων μαρτύρων η ἀγία ἐν **Λαοδικείᾳ Σύνοδος** ἐν τῷ ΝΑ' κανόνι λέγει:

«Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ μαρτύρων γενέθλια ἐπιτελεῖν, ἀλλὰ τῶν ἀγίων μαρτύρων μνήμας ποιεῖν ἐν τοῖς Σαββάτοις και ταῖς Κυριακαῖς»· ἡ ἀπαγόρευσις δε αὐτῇ διετάχθη ὡς λέγει ὁ Βαλσαμών, ὡς ὄντων τῶν γενεθλίων τῶν μαρτύρων χαροποιῶν και πανηγύρεων προξένων, ἐξ οὐ δηλοῦται, ὅτι πανάρχαιον το τιμᾶν τοὺς ἀγίους μάρτυρας και πανηγυρίζειν κατὰ τὴν μνήμην τῆς ἡμέρας τῶν γενεθλίων ἤτοι τοῦ μαρτυρίου τοῦ ἀγίου μάρτυρος. Τοῦτο δε μαρτυρεῖται και ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ και τοῦ ἀγίου Κυπριανοῦ. Οὗτος ὁ Τερτυλλιανός (de corona, c.3) λέγει! «μνήμας υπέρ τῶν κεκοιμημένων ἐτησίους ποιοῦμεν». Ἦκμασε δε ὁ Τερτυλλιανός κατὰ τὸ 160 — 245. Ἐπίσης και ὁ ἀγιος Κυπριανός ἐν ἐπιστολῇ λδ' λέγει: «θυσίας υπέρ αὐτῶν (τῶν μαρτύρων) προσφέρομεν πάντοτε, και μνήμας ἐπιτελοῦμεν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀθλήσεως τοῦ μάρτυρος, και ἐτησίους πανηγυρίζομεν μνήμας». Ὁ Κυπριανός δε ἐμαρτύρησε κατὰ τὸ **258**.

Πανάρχαιον λοιπὸν ἀποφαίνεται ἐκ πάντων τούτων τὸ ἔθος τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῆς τιμῆς και τοῦ σεβασμοῦ προς τοὺς ἀγίους και προς τα ἀγία αὐτῶν λείψανα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περί τῆς προς τὸν Θεὸν πρεσβείας τῶν Ἀγίων.

Ἡ ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα ἐνέχει τὸ περὶ πρεσβείας τῶν ἀγίων δόγμα, ὅπερ ἦν καθολικὸν παρ' ἀπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν πρώτων αἰώνων και ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς ἀλήθεια ἀναμφήριστος και ἐπρεσβεύθη ὡς τοιούτον καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας.

Εν τη εννοία της Εκκλησίας ως σώματος Χριστού παραλαμβάνονται πάντες οι εν τη πίστει αναγεννηθέντες ζώντες και τεθνεώτες και γενόμενοι σώμα Χριστού.

Εν τη εννοία της Εκκλησίας περιλαμβάνονται πλην των εις Χριστόν πιστευσάντων και πάντες οί προ του Νόμου και εν τω Νόμω αποθανόντες δίκαιοι οί απεκδεχόμενοι σωτηρίαν δια του Υιού της επαγγελίας, δια του υιού του ανθρώπου, του αναμενωμένου Σωτήρος κόσμου. Κατά την έννοιαν ταύτην την αποδιδομένην τη Εκκλησία, η Εκκλησία περιλαμβάνει ως μελη εαυτής και θεωρεί ως μέλη Χριστού και πάντας τους από Αδάμ δικαίους τους εις Χριστόν πιστεύσαντας προς της ελεύσεως αυτού.

Η Εκκλησία του Χριστού διακρίνεται εις στρατευομένην και θριαμβεύουσαν, και στρατευομένην μεν λέγομεν την επί γης υπέρ του έργου του λόγου του Θεού στρατευομένην και αγωνιζομένην κατά των υπεναντίων δυνάμεων της απωλείας' θριαμβεύουσαν δε την εν ουρανώ αυλιζομένην, την αγωνισθείσαν και θριαμβεύσασαν και εν δόξη προς τον αγωνοθέτην Χριστόν απελθούσαν.

Αι Εκκλησίαι αύται, ή τε εν ουρανώ και η επί γης, εισίν η μια αδιαίρετος του Χριστού Εκκλησία, η νύμφη του Χριστού. Ταύτης της Εκκλησίας κεφαλή εστίν ο Χριστός, οστις συγκροτεί εις εν σώμα την τε εν ουρανώ και την επί γης Εκκλησίαν.

Κατά την ορθόδοξον άρα έννοιαν την διδομένην τη Έκκλησία οι εν Κυρίω αποθνήσκοντες ως άγια της Εκκλησίας μέλη, ως μέλη του σώματος του Χριστού, ευρίσκονται εν αδιαρρήκτω μετά της Εκκλησίας ενότητι. Ως μέλη της Εκκλησίας ευρίσκονται εν συναισθήσει των λειτουργιών της Εκκλησίας και συναινούσι και συνδοξάζουσι μετά της όλης Εκκλησίας τον Σωτήρα και δέονται υπέρ της στρατευομένης Εκκλησίας και των εν ασθενεία ψυχική ή σωματική μελών αυτής, των μήπω τετελειωμένων εν τη αρετή, και βοηθούσι τη θεία επινεύσει τοις δεομένοις αυτών.

Αι δεήσεις της θριαμβευούσης Εκκλησίας ενούνται ταις ευχαίς της στρατευομένης Εκκλησίας και ουρανός και γη δοξάζει τον Κύριον και δέεται υπέρ της του κόσμου ζωής και σωτηρίας.

Η Ορθόδοξος Εκκλησία αδυνατεί να νοήση διάσπασιν και χωρισμόν των εαυτής μελών, των τε ζώντων και τεθνεώτων, διότι αδυνατεί να νοήση μέλη Χριστού χωρισθέντα της Εκκλησίας, του σώματος του Χριστού, μετά θάνατον και κατασταθέντα νεκρά και αναίσθητα. Η Εκκλησία αδυνατεί να εννοήση τοιούτον χωρισμόν μετά την μετά του Κυρίου ένωσιν αδυνατεί να εννοήση μέλη αυτής λαβόντα την εν

Χριστώ ζωήν και μη έχοντα πλέον αυτήν αδυνατεί να εννοήση μέλη άνευ νοήσεως, άνευ συναισθήσεως· τουναντίον η Εκκλησία πιστεύει κατά τας αγίας Γραφάς, ότι **«άρτι βλέπομεν δι' εσόπτρου εν αινίγματι, τότε δε πρόσωπον προς πρόσωπον άρτι γινώσκω εκ μέρους, τότε δε επιγνώσομαι καθώς και επεγνώσθην»** (Α' Κορινθ. ιγ'. 12-13.)

Η ορθόδοξος Εκκλησία πιστεύει ότι πάντες οι πιστοί, ζώντες και τεθνεώτες, ως μέλη Χριστού έχουσι ζωογονούσαν την ην έλαβον ζωήν του Χριστού και ότι αυτή εστίν αίδιος, ότι το πνεύμα του Χριστού ενοικεί εν αυτοίς και ότι μετά την διαλυσιν του χοϊκού σκήνους πλήρη έχουσιν την συναίσθησιν της ζωογονούσης αυτούς ζωής του Χριστού και τέλειον τον φωτισμόν της γνώσεως (Β' Κορινθ. δ' 8—15 και ε'. 1—10) και γινώσκουσι τα εν τη Εκκλησία συμβαίνοντα και επικαλούμενοι υπό των στρατευομένων μελών της Εκκλησίας και υπ' αυτής της Εκκλησίας παρέχουσι θεία ευδοκία την εαυτών αντίληψιν και βοήθειαν τοις επικαλουμένοις δια την παρρησίαν ην έχουσι προς τον Κύριον και Σωτήρα ημών Ιησούν Χριστόν.

Κατά την δοξασίαν λοιπόν ταύτην της Εκκλησίας σφάλονται μεγάλως και ελέγχονται αγνοούντες το πνεύμα της του Χριστού Εκκλησίας οι φρονούντες ότι οι προς τον Κύριον εκδημήσαντες άγιοι αγνοούσι τα καθ' ημάς. Την αλήθειαν του ορθοδόξου δόγματος περί της **πρεσβείας των αγίων** και επομένως της τελείας των καθ' ημάς γνώσεως των αγίων κυρούσι ου μόνον τα ειρημένα αλλά και ρητή του Ευαγγελίου μαρτυρία, ήτις κυροί ταύτην και βέβαιοι ως ορθόδοξον.

Ο Κύριος λέγει εν τω Ιερώ Ευαγγελίω «επί ενί αμαρτωλώ, μετανοούντι χαρά εσταί εν ουρανών» (Λουκ. ιε' 8). Ποιοι χαίρουσιν εν ουρανών; μόνον οι Άγγελοι! άλλ' εάν οι Άγγελοι χαίρωσι, διατί ουχι και οι άγιοι οι ως άγγελοι Θεού παριστάμενοι τω Σωτήρι Χριστώ, οι υπό του φωτός της γνώσεως φωτισθέντες; Εάν οι άγιοι αγνώσι τα καθ' ημάς, πόθεν οι άγγελοι επίστανται ταύτα; Ει δε τω θείω φωτισμώ φωτιζόμενοι οι άγγελοι γινώσκουσι, διατί τοις αγίοις τοις έχουσι τον θείον φωτισμόν αρνούμεθα τούτο; Ώστε οι χαίροντες εν Ουρανών εισίν οίτε άγγελοι και οι άγιοι. Ώστε και οι άγγελοι και οι άγιοι οι εν ουρανών επίστανται τα καθ' ημάς.

Επίσης ο Σωτήρ λέγει προς τους Ιουδαίους, ότι **«Αβραάμ ο πατήρ υμών ηγαλλίασατο, ίνα ίδη την ημέραν την εμήν και είδε και εχάρη»** (Ιωάν. η' 56)· ότι ενταύθα σαφώς περί της γνώσεως λέγει του Αβραάμ, και επομένως και όλων των αγίων, δήλον. Εν τοις προς Εβραίους ιά. 13 λέγει περί του Αβραάμ, και Ισαάκ και Ιακώβ ότι **«κατά πίστιν απέθανον πάντες μη κομισάμενοι τας επαγγελίας, αλλά πόρρωθεν αυτάς ιδόντες και ασπασάμενοι κτλ.»** Ώστε το **«είδε και εχάρη»** δηλοί

την γνώσιν, ην ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ καὶ τὴν χαρὰν, ἣν ἠσθάνθη ἰδὼν τὴν ἐπαγγελίαν τὴν γενομένην αὐτῷ περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Σωτήρος ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα πληρωθεῖσαν.

Εἰς τὴν ὑπὸ Γ. Κωνσταντίνου ἐρμηνείαν τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου ἀναγινώσκομεν ταῦτα: «Ἐχάρη δε Ἀβραάμ ἐν Οὐρανοῖς ἰδὼν τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπαγγελιῶν κατὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ δια τῆς χάριτος τοῦ ὁποῖου ὁ ταλαίπωρος Λάζαρος εὗρεν ἀνάπαυσιν ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ». Ὡστε οἱ ἅγιοι γινώσκουσι τὰ καθ' ἡμᾶς.

Ἐπίσης ἐκ τῆς παραβολῆς τοῦ Σωτήρας περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου μανθάνομεν αυθεντικῶς, ὅτι ὁ Ἀβραάμ ἐγίνωσκεν τελείως οὐ μόνον τὰ περὶ τῆς καταστάσεως ἐκάστου ἐν τῷ κοσμῷ, ἀλλὰ καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτὴν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους, καὶ ὅτι Μωσῆς ἔσχον καὶ προφήτας καὶ νόμον καὶ διδασκαλίαν κτλ. ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἀβραάμ πρὸς τὸν πλούσιον: **«Εἰ Μωσῆς καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν οὐδ' ἐὰν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ πεισθήσονται»** (Λουκ. ις 25—31).

Ἐν τῇ παλαιᾷ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἐν Β' βιβλίῳ τῶν Μακκαβαίων (κεφ. ιε' στίχ. 1-16) σαφῶς καὶ ἀπεριφράστως ἀναφέρεται ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς γνώσις τοῖς ἀποικοινομένοις δικαίοις καὶ ἡ δέησις αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἐπιζώντων ἀδελφῶν αὐτῶν. Ἐν τοῖς εἰρημένοις στίχοις ἀναφέρεται ὁ Ἰερεμίας εὐχόμενος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων καὶ Ονίας ὁ γενόμενος Ἀρχιερεὺς ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπίσης εὐχόμενος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ καθ' ὕπαρ τούτῳ τῷ Ἰούδα τῷ Μακκαβαίῳ ἀποκαλύψας. Οἱ τὴν πρεσβείαν τῶν ἁγίων ἀποκρούοντες ἀδυνατοῦσι νὰ ἀποκρούσωσι καὶ τὴν μαρτυρίαν ταύτην διότι καὶ μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν αὐτῶν μένει ἡ μαρτυρία τῶν Ἰουδαίων τῶν πιστευσάντων τῷ Ἰούδα· διότι ἐπίστευσαν τοῖς λόγοις καὶ ἐτι πιστεῦουσιν αὐτοῖς. **Ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐπίστευον ἐξ ἱεράς παραδόσεως εἰς τὴν ἐμφάνειαν τῶν ἁγίων, ὁ Ἰούδας δὲν ἠθέλε γίνῃ πιστευτὸς ὡς ἐναντία πρὸς τὰ δεδομένα αὐτοῖς φθεγγόμενος.**

Ἡ μαρτυρία αὐτὴ τότε μόνον δύναται νὰ παύσῃ ἔχουσα ἰσχύν, ἐὰν τὰ βιβλία τῶν Μακκαβαίων ἀπορριφθῶσιν ὡς ἐστερημένα ἱστορικῆς ἀληθείας, ἀλλὰ τούτῳ εἶναι **ἀδύνατον**, διότι ἡ ἱστορικὴ ἀξία τῶν βιβλίων μαρτυρεῖτε ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἱστορίας.

Οἱ τὰς πρεσβείας τῶν μεταστάντων ἁγίων ἀποκρούοντες, ἀποκρούουσι, καὶ τὰς πρεσβείας τῶν ἐπιζώντων ἁγίων καὶ αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας ὑπὲρ τῶν δεομένων τῆς παρακλήσεως αὐτῶν δια τὴν πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν ἣν ἔχουσι· διότι ἀποκρούουσι πᾶσαν μεσιτείαν καὶ φρονοῦσι τὸ τοιοῦτον ὡς ἐναντιούμενον τῇ Γραφῇ.

Ημείς προς βεβαίωσιν του Ορθοδόξου φρονήματος θέλομεν προσαγάγει μαρτυρίας εκ τε της Παλαιάς και της Κ. Διαθήκης.

α') Μαρτυρία» εκ της Παλαιάς Διαθήκης.

Το δόγμα περί της πρεσβείας των αγίων μαρτυρείτε πρώτον εκ της Παλαιάς Διαθήκης. Εν αυτή ιστορείται ότι ο Αβραάμ εδεήθη του Θεού υπέρ του Αβιμέλεχ. **«προσηύξατο δε Αβραάμ προς τον Θεόν, και ιάσατο ο Θεός τον Αβιμέλεχ και την γυναίκα αυτού και τας παιδίσκας αυτού και έτεκον»** (Γέν. κ' 17)· και ο Μωϋσής υπέρ του Φαραώ: **«Και εξήλθε ο Μωϋσής από Φαραώ, και ηύξατο προς τον Θεόν εποίησε δε Κύριος καθάπερ ειπε Μωϋσής, και περιείλε την κυνομοίαν από Φαραώ και των θεραπόντων αυτού και του λάου και ου κατελείφθη ουδέ μία.»** (Εξόδ. η' 28-31, Έξόδ. λβ'. 11-14). Επίσης υπέρ του λαού των Ιουδαίων: **«και ηύξατο Μωϋσής και εκόπασε το πυρ»** (Άριθ. ια' 2) και υπέρ του Ααρών (Δευτερ. θ' 12,20), και προσέτι Σαμουήλ υπέρ του Ισραήλ: **«και εβόησε Σαμουήλ προς Κύριον και επήκουσεν αυτού ο Κύριος»** (Α' Βασιλ. Ζ 8-9 και Α' Βασιλ. ΙΑ'. 19-23, Γ'. Βασιλ. ΙΓ'. 1-7, Α' Βασιλ. ΙΒ'.23)

Εν τω Βιβλίω του Ιώβ ο Κύριος λέγει προς Ελιφάζ τον Θαιμανίτην: **«ήμαρτες συ, και οι δύο φίλοι σου· ου γαρ ελαλήσατε ενώπιον μου αληθές ουδέν, ώσπερ ο θεράπων μου Ιώβ. Νυν δε λάβετε επτά μόσχους και επτά κριούς και πορεύθητε προς τον θεράποντα μου Ιώβ και ποιήσει κάρπωσιν υπέρ υμών. Ιώβ δε ο θεράπων μου εύξεται υπέρ υμών, ότι ει μη πρόσωπων αυτού λήψομαι, ειμή γαρ δι' αυτόν απώλεσα αν ημάς....και εποίησαν καθώς συνέταξεν αυτοίς ο Κύριος και έλυσε την αμαρτίαν αυτοίς δια Ιώβ»** (Ιώβ. μβ' 7—9).

Οι αρχιερείς και οι ιερείς κατά την διάταξιν του Μωσαϊκού Νομου ηύχοντο τω Θεώ υπέρ του λαού. Εν Λευιτικώ Θ' 7 ο Μωϋσής λέγει τω Ααρών: **«πρόσελθε προς την θυσιαστήριον και ποιήσον το περί της αμαρτίας σου και το ολοκαύτωμα σου και εξίλασαι περί σεαυτού και του οίκου σου και ποιήσον τα δώρα του λαού, και εξίλασαι περί αυτών, καθάπερ ενετείλατο Κύριος κτλ.»** Η επίκλησις εν τη προσευχή του Μανασσή, βασιλέως Ιούδα **«Κύριε Παντοκράτορ, ο Θεός των Πατέρων ημών του Αβραάμ και Ισαάκ και Ιακώβ και του σπέρματος αυτών του δικαίου κτλ»** είναι τύπος παρακλήσεως εν ω εμφανίζεται η των προπατόρων προς τον Θεόν πρεσβεία, **διότι δι' ουδένα έτερον λόγον μνημονεύει των προπατόρων και του σπέρματος αυτών του δικαίου ή όπως προσαγάγη πρεσβευτάς υπέρ εαυτού τους ευαρεστήσαντας αυτώ και επικαλεσθή το έλεος αυτού όπερ εαυτού.**

Επίσης εν τοις λόγοις του Ησαΐου προς τον Εζεκίαν, ευξάμενον τω Θεώ όπως μη αποθάνη ως ηγγέλθη αυτώ υπό του Ησαΐου, **«τάδε λέγει Κύριος ο Θεός Δαυίδ του πατρός σου, ήκουσα της προσευχής**

σου και είδον τα δάκρυα σου · ιδού προστίθημι τον χρόνον σου ἔτη δεκαπέντε κτλ)», εμφανίζεται γενομένη η χάρις και το ἔλεος χάριν **Δαυίδ του πατρός αυτού**, οὐτινος φαίνεται του ονόματος ἐμνήσθη ἐν τῇ εαυτοῦ προσευχῇ ο Εζεκίας (Ησαΐας ΛΗ' 1—7).

Επίσης και ἐν Βασιλ. Δ' κεφ. κ' 15 ο Εζεκίας επικαλούμενος τον Θεόν τον προσφωνεῖ Θεόν του Ισραήλ· ἡ **υπόμνησις δε του ονόματος ἐδήλου την πρεσβειαν του Ισραήλ**, ἤτοι του Ιακώβ και του σπέρματος αυτού του δικαίου.

Ἐν τῇ προσευχῇ του Βασιλέως Σολομώντος κατὰ το ἐγκαίνια του Ναοῦ του Θεοῦ, ο Σολομών επικαλεῖται τον Θεόν, ὅπως ἐπακούσῃ αυτού δεομένου υπέρ του Ναοῦ, και μνημονεύει των λόγων του Θεοῦ προς Δαυίδ τον πατέρα αυτού λέγων: «και νυν, Κύριε, ο Θεός του Ισραήλ, φύλαξον τῷ παιδί σου τῷ Δαυίδ τῷ πατρί μου ο ἐλάλησας αὐτῷ λέγων κτλ.». Ἐν τῇ ὅλῃ προσευχῇ φαίνεται ο Σολομών παρακαλῶν τον Θεόν να μνησθῇ του Ισραήλ και του Δαυίδ και ἐπακούσῃ αυτού δεομένου.

Ἡ ἐπικλήσις αὐτῇ φέρει τύπον πρεσβείας των ἁγίων των ευαρεστησάντων τῷ Θεῷ. Τοιούτους τύπους προσευχῶν εὐρίσκομεν και ἐν ἀπάσῃ τῇ Π. Διαθήκῃ. Ἐκ τούτων δε ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ομολογεῖται ὅτι οἱ δίκαιοι ζῶντες και τεθνεώτες πρεσβεύουσι τῷ Θεῷ.

β) Μαρτυρίαι ἐκ της Καινῆς Διαθήκης περὶ της πρεσβείας των ἁγίων

Ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ το εὐχεσθαι υπέρ ἀλλήλων εἶναι ἐντολή του Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ματθ. ε' 44, Λουκ. ζ' 27). Αὐτός ο Κύριος ἔδειξεν ἡμῖν υπόδειγμα ευχηθῆναι υπέρ των σταυρωτῶν αυτού (Λουκ. κγ' 34). Επίσης ο ἀρχιδιάκονος Στέφανος ἠυχήθη υπέρ των λιθοβολησάντων αὐτόν (Πράξ. ζ' 60). Και ο Παῦλος τα αὐτὰ διδάσκει προς τους Ῥωμαίους (ιβ' 14)· επίσης και προς Κορινθίους (Α' δ' 13—15)· και ὁ Πέτρος ἐν τῇ Αἰ' αυτού ἐπιστολῇ (γ' 9) και ο Ἰάκωβος (ε' 16)· και ο Ἰωάννης εὐχεταί τῷ Γαίῳ εὐδοῦσθαι περὶ πάντων καθὼς εὐδοῦται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ (Γη 2)· και καθόλου εἰπεῖν το διαπνέον ἐν τῇ Γραφῇ πνεῦμα εἶναι το υπέρ ἀλλήλων εὐχεσθαι τῷ Θεῷ. **Ὁ ευχόμενος υπέρ ἐτέρου μεσιτεύει μεταξὺ του Θεοῦ και του υπέρ ου γίνεται ἡ μεσιτεία, ὥστε πας ο ευχόμενος υπέρ ἐτέρου μεσιτεύει υπέρ ἐτέρου και τελει ἔργον του μεσίτου.**

Ἡ Ἐκκλησία ἔλαβεν ἐντολήν και το παράδειγμα παρὰ των Ἀποστόλων να εὐχῆται ὅπερ του σύμπαντος κόσμου και μεσιτεύει προς τον Χριστόν υπέρ του κόσμου. Ἡ Ἐκκλησία ἐν ταις προς τον Θεόν αὐτῆς δεήσεσιν εὐχεταί προς το γενέσθαι τον Κύριον εὐίλατον ταις δεήσεσιν αὐτῆς και ἐπακούσαι των δεήσεων αὐτῆς, προσάγει δε

τας των αγίων πρεσβείας και της Θεομήτορος πεποιθυία επί τη παρρησία αυτών προς τον Κύριον και τη προς την Εκκλησίαν του Χριστού την στρατευομένην αδιαλείπτω και αμειώτω αγάπη αυτών.

Η Εκκλησία επικαλούμενη τας πρεσβείας των αγίων πιστεύει, ότι οι άγιοι οι πρεσβεύσαντες ζώντες τω Κυρίω υπέρ της ειρήνης του κόσμου, της ευσταθείας των αγίων του Χριστού Εκκλησιών κτλ. δεν διαλείπουν τούτο πράττοντες και εν τη ουρανίω του Χριστού Εκκλησία τη θριαμβευούση, και είσα-κούουσι των δεήσεων ημών επικαλουμένων αυτούς, και εύχονται προς τον Κύριον, και γίνονται φορείς της χάριτος και του ελέους του Κυρίου.

Περί **πρεσβείας των αγίων** ότι οι άγιοι οίδασι τα καθ' ημάς. Δ'. Βασιλ. Ε' 26. Πράξεων Ε'. 1—11 και Ιβ'. 5. Ίωάνν. Η' 56. Διονύσιος ο Άρεοπαγ. Έκκλ. Ίεραρ. κεφ. 7, 3. Αναστ. Σιναιτ. ερωταποκρ. ζ'. Ώριγένης (Σ. έ. 186) Τόμ. Α', Σελ. 269 έκδ. Παρισ. 1733. Ό Καισαρείας Ευσέβιος ο Παμφίλου (Σ. ε. 270) περί πρεσβείας των αγίων γράφει (Εύαγγ. Προπαρασκευή Βιβλ. ΊΓ. σελ. 663 της εν Κολωνία εκδόσεως του 1688 και ή εν Γάγγρα της Παφλαγονίας Σύνοδος Σ. ε. 325) εν τω Κ'. αυτής Κανόνι ορίζει....

Περί των **προσευχών των αγίων** σαφώς διαλαμβάνει η αποκάλυψις (Ίωάν. ε' 8). Εν ταις Πράξεσι δε των Αποστόλων ιστορείται, ότι η Εκκλησία προσηύξατο υπέρ του Πέτρου του τηρουμένου εν τη φυλακή: «ο μεν ούν Πέτρος ετηρείτο εν τη φυλακή· προσευχή δε ην εκτενής γινομένη υπό της Εκκλησίας προς τον Θεόν υπέρ αυτού» (Πράξ. Ιβ' 5—7—12).

Ο δε Απόστολος Παύλος γράφει προς Ρωμαίους ότι αδιαλείπτως μνηϊαν αυτών ποιείται πάντοτε επί των προσευχών αυτού (Ρωμ. α' 9) και παρακαλεί αυτούς να συναγωνισθώσιν αύτω εν ταις προσευχαίς **υπέρ αυτού** προς τον Θεόν, ίνα ρυσθή από των απειθούντων Ιουδαίων και η διακονία αυτού η εις Ιερουσαλήμ ευπρόσδεκτος τοις αγίοις γένηται κτλ. (Ρωμ. Ιε' 30—31).

Ο Απόστολος Παύλος εν τη Βα προς Κορινθίους Επιστολή λέγει ότι ερρύσθη εκ θανάτου και ρύσεται αυτόν ο Χριστός **«συνυπουργούντων και υμών υπέρ ημών τη δεήσει, ίνα εκ πολλών προσώπων το εις ημάς χάρισμα δια πολλών ευχαριστηθή υπέρ ημών»** (α', 19—11). Εν δε τη προς Εφεσίους ο Παύλος γράφει; **«ου παύομαι ευχαριστών υπέρ υμών μνηϊαν ποιούμενος επί των προσευχών μου»** (α'. 16), και παραγγέλλει αυτοίς λέγων: **«δια πάσης προσευχής και δεήσεως προσευχόμενοι εν παντί καιρώ εν πνεύματι και εις αυτό τούτο αγρυπνούντες εν πάση προσκαρτερήσει και δεήσει περί πάντων των αγίων, και υπέρ εμού»** (στ'.18—10).

Ο Απόστολος Παύλος το αυτό παραγγέλλει και εν απάσαις αυτού ταις επιστολαίς. Εν τη προς Φιλιππησίους γράφει: «Ευχαριστώ τω Θεώ μου επί πάση τη **μνεία** υμών πάντοτε» κτλ. (α' 3—4).

Εν τη προς Κολοσσαείς αναγγέλει, ότι πάντοτε **υπέρ αυτών** προσεύχεται (α' 3—4) και εντέλλεται αυτοίς να εύχονται και ούτοι υπέρ αυτού λέγων; «Τη προσευχή προσκαρτερείτε, γρηγορούντες εν αυτή εν ευχαριστία, προσευχόμενοι Ἄμα και περί ημών» (δ' 2—3).

Και προς Θεσσαλονικείς γράφει: «ευχαριστούμεν τω Θεώ πάντοτε περί πάντων υμών μνείαν ποιούμενοι επί των προσευχών ημών, αδιαλείπτως **μνημονεύοντες** υμών του έργου της πίστεως» κτλ, Α' α' 2—3) · εντέλλεται εν τέλει αυτοίς εύχεσθαι υπέρ αυτού λέγων: «αδελφοί προσεύχεσθαι περί ημών» (Ε' 25), και εν τη δευτέρα αυτού επιστολή προς αυτούς γράφει: «Το λοιπόν αδελφοί προσεύχεσθε περί ημών» (Γ' 1—2).

Εν δε τη Αη προς Τιμόθεον παρακαλεί λέγων: **«Παρακαλώ ούν πρώτον πάντων ποιείσθαι δεήσεις, προσευχάς, εντεύξεις ευχαριστίας υπέρ πάντων ανθρώπων, υπέρ βασιλέων και πάντων των εν υπεροχή όντων, ίνα ήρεμον και ησύχιον βίον διάγωμεν εν πάση ευσεβεία και σεμνότητι. Τούτο γαρ καλόν και αποδεκτόν ενώπιον του Σωτήρας ημών Θεού»** (Β' 1—4).

Και εν τη Β' προς Τιμόθεον γράφει «ότι αδιάλειπτον έχει περί αυτού μνείαν εν τη δεήσει αυτού νυκτός και ημέρας» (α' 3), και εύχεται και υπέρ της ψυχής του κοιμηθέντος εν Κυρίω **Ονησιφόρου** λέγων **«δωη αυτώ Κύριος ευρείν έλεος παρά Κυρίου εν εκείνη τη ημέρα»**. Τα αυτά γράφει και προς Φιλήμονα (α' 4—22) και προς Εβραίους (ιγ' 18).

Ο Απόστολος Ιάκωβος συνιστά τας υπέρ αλλήλων δεήσεις λέγων: **«εύχεσθε υπέρ αλλήλων όπως ιαθήτε · πολύ γαρ ισχύει δέησις δικαίου ενεργούμενη»** · Ινα δε υποδείξη αυτοίς την ισχύν της δεήσεως του δικαίου επιλέγει: «Ηλίας άνθρωπος ην ομοιοπαθής ημίν και προσευχή προσηύξατο του μη βρέξαι, και ουκ έβρεξεν επί της γης ενιαυτούς τρεις και μήνας εξ · και πάλιν προσηύξατο και ο ουρανός έδωκεν υετόν και η γη εβλάστησε τον καρπόν αυτής» (ε' 16—18).

Ο δε Ιωάννης ο Θεολόγος εντέλλεται να ευχώμεθα και υπέρ των αμαρτανόντων αδελφών ημών λέγων: «εάν τις ίδη τον αδελφόν αυτού αμαρτάνοντα αμαρτίαν μη προς θάνατον, αιτήσει, και δώσει αύτω ζωήν κτλ».

Εκ των μέχρι τούδε ειρημένων αποδεικνύεται

α) ότι το εύχεσθαι υπέρ αλλήλων είναι εντολή του Σωτήρας και των Αποστόλων,

β)ότι το τοιούτον είναι ευάρεστον τω Θεώ,

**γ) ότι ο Θεός δέχεται τας υπέρ των αδελφών ημών δεήσεις,
δ) ότι εισακούει της αιτήσεως και δίδωσι ζωήν τοις αμαρτάνουσιν,
ήτοι αφήσει τα αμαρτήματα του μη προς θάνατον αμαρτήσαντος,
και ε) ότι πολύ ισχύει η δέησις δικαίου παρά τω Θεώ.**

Οφείλομεν άρα εύχεσθαι υπέρ αλλήλων και επικαλείσθαι τας δεήσεις των δικαίων υπέρ ημών αμαρτανόντων, ως μεγάλην παρρησίαν προς τον Θεόν κεκτημένων των δικαίων, αφού μάλιστα οίδαμεν, ότι τούτο εστίν ευπρόσδεκτον τω Θεώ, και ότι ο Θεός επικαμπτόμενος ταις δεήσεσι των δικαίων συγχωρεί και τα μη προς θάνατον αμαρτήματα.

Ήδη ταύτα γινώσκοντες επιτρέπεται να αμφιβάλλωμεν, ότι **οι υπέρ ημών πρεσβεύσαντες Άγιοι και δίκαιοι και μεταστάντες υπό του Κυρίου από της Εκκλησίας της στρατευόμενης προς την θριαμβεύουσαν θέλουσιν εύχεσθαι υπέρ ημών των στρατευομένων;** Τοιαύτη αμφιβολία εκφράζει απιστίαν προς το δόγμα, ότι οι εν Κυρίω αποθνήσκοντες μεταβαίνουσιν από του θανάτου εις την εν χώρα ζώντων, εν σκηναίς δικαίων, εν τη Βασιλεία των Ουρανών εί δε πιστεύομεν εις το δόγμα τούτο, οφείλομεν επίσης να πιστεύωμεν ότι οι άγιοι και οι δίκαιοι πρεσβεύουσιν υπέρ ημών και των δεήσεων ημών ενωτίζονται ως μέλη ενός και του αυτού σώματος της Εκκλησίας και δέονται υπέρ ημών και φορείς των θείων δωρεών ημίν γίνονται.

Οι προς ταύτα αντιφρονούντες λέγουσιν: «**Εις μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπων**»· άλλ' οι ταύτα λέγοντες προς ημάς οφείλουσι πρώτον προς τους διδάξαντος ημάς Αποστόλους να αποτείνωσι την ένστασιν εάν πεποιθήσασιν επί τη ορθότητι αυτής και φρονώσιν ότι αυτή ορθώς τίθεται· διότι ημείς επόμεθα, ως είδομεν, τη διδασκαλία των Αποστόλων, αλλά δυστυχώς ουκ ορθώς τίθεται, διότι η ένστασις αλλάσσει το θέμα της συζητήσεως και φέρει εις παράλογον συμπέρασμα.

Και πρώτον, η ένστασις δεν κείται προς το θέμα (περί της πρεσβείας των άγιων), διότι έτερον μεσιτεία Χριστού, του Λυτρωτού του ανθρωπίνου γένους, του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού του Υιού του Θεού προς τον εαυτού Πατέρα, και έτερον πρεσβεία η μεσιτεία των αγίων πάντων, της Θεοτόκου και των αγγέλων προς τον Σωτήρα Χριστόν.

Διότι το μεν «εις μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπων» κηρύσσει τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν Σωτήρα και Λυτρωτήν του κόσμου και γνωρίζει πάσιν, ότι εις εστίν ο λυτρούμενος τους ανθρώπους εκ της καταδυναστείας του πονηρού, ότι οφείλομεν αυτώ πιστεύσαι και εν

τω ονόματι αυτού βαπτισθήναι και λαβείν άφεσιν αμαρτιών, και οτι εκτός αυτού ουκ εστίν σωτηρία.

Προς ταύτα ουδείς αντιλέγει· ημείς ταύτα πιστεύομεν και ομολογούμεν. Το δε περο πρεσβείας των αγίων προς τον Σωτήρα Χριστόν δόγμα εκφράζει ταύτην ακριβώς την πίστιν των πιστευσάντων προς τον Σωτήρα τον δοξάσαντα τους αγίους αυτού και επακούοντα των δεήσεων αυτών. Όστε η ένστασις των διαμαρτυρομένων η μέχρι κόρου αφόρητου προβαλλόμενη, «εις μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπου», δι' ης ζητούσι να πείσωσιν ημάς μη αιτείσθαι τας πρεσβείας των αγίων, δεν κείται προς το συζητούμενον θέμα άλλ' εκτός αυτού· διότι το προτεινόμενον είναι νέον θέμα, όπερ ουδείς αμφισβητεί, ως νέον δε θέμα και διάφορον προς το συζητούμενον ούδ' όλως αίρει η αναιρεί τιθέμενον την ημετέραν περί πρεσβείας των αγίων δοξασίαν διότι έτερον μεσιτεία Υιού προς Πατέρα, και έτερον μεσιτεία αγίων προς τον δοξάσαντα αυτούς Κύριον. Η ένστασις δεν φέρει εις ορθόν συμπέρασμα, διότι εκ της μείζονος προτάσεως· «εις μεσίτης μεταξύ Θεού και ανθρώπων, Ιησούς Χριστός», εξαγουσι συμπέρασμα, ότι ουδείς μεσίτης προς Χριστόν»· **όπερ λογικώς ψευδές.**

Ο ορθός συλλογισμός θα ήτο: «αρά ουδείς έτερος προς τον Θεόν τον Πατέρα μεσίτης»· αλλ' οί ενισταμένοι ουχ ούτως λογικεύονται, εν ώ δε παραλογίζονται περιπίπτοντες εις το εν τη λογική καλούμενον σόφισμα ετεροζητήσεως, διδάσκουσιν ημάς την μετά λόγου ευσέβειαν.

Αληθώς προς μεν τον Πατέρα εις μεσίτης ο Υιός· **προς τον Υιόν όμως πάντες οι άγιοι οι κύκλω αυτού**· διο οσάκις δεόμεθα προς τον Υιόν επικαλούμεθα πρεσβευτάς την Θεοτόκον και τους αγίους πάντες και τούτους προς τον Σωτήρα τιθέμεθα μεσίτας' τούτο δε εδιδάχθημεν παρά των Αγίων Αποστόλων οσάκις δε δεόμεθα προς τον Θεόν Πατέρα τότε μόνον τον Υιόν προσάγομεν πρεσβευτήν και μεσίτην, ουδέποτε δε λέγομεν ευχήν προς τον Θεόν Πατέρα υπέρ τελέσεως μυστηρίου γινομένην ή ετέρας τάξεως μη αναφέρουσιν τον Υιόν του Θεου ως μόνον μεσίτην μεταξύ Θεού και ανθρώπων.

Μαρτυρίαί περί πρεσβείας των αγίων εκ της Ιεράς παραδόσεως

Εκ της ιεράς παραδόσεως διδασκόμεθα ότι οι Άγιοι Πάντες και η Θεοτόκος εθεωρήθησαν από των αποστολικών χρόνων εν τη μια αγία καθολική και αποστολική Εκκλησία πρέσβεις προς το Σωτήρα

Χριστόν υπέρ της στρατευόμενης Εκκλησίας, ως παρρησίαν πολλήν προς Αυτόν κεκτημένοι.

Και,

α') εν άπασι τοις λειτουργικοις βιβλίοις της τε Ανατολικής Εκκλησίας και εν αυτοίς τοις των ετεροδόξων Εκκλησιών αναφέρονται οι άγιοι ως πρεσβεύοντες υπέρ ημών προς τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν.

β') Εκ παραδόσεως παρέλαβαν η Εκκλησία από των αποστολικών χρόνων και τίθησι μερίδας της υπεραγίας Θεοτόκου και των αγίων εν τω δισκαρίω, δεξιόθεν και αριστερόθεν του αγίου Άρτου, και ποιείται κατ' όνομα μνείαν αυτών. Η παράδοσις δ' αυτή εγένετο και γίνεται εν τη Καθολική Εκκλησία πάντοτε πανταχού και υπό πάντων.

γ') Εν τοις διπτύχοις εμνημονεύοντο και μνημονεύονται πάντες οι προαπελθόντες άγιοι.

δ') Οι αρχαιότατοι Πατέρες της Εκκλησίας δοξάζουσιν ότι οι άγιοι πρεσβεύουσιν υπέρ ημών προς τον Κύριον και αυτοί εξαιτούνται τας πρεσβείας αυτών.

Ούτως ο **Μέγας Βασίλειος** εν λόγω προς τους τεσσαρακοντα Μάρτυρας λέγει: «Πόσα αν Έκαμες, ίνα ένα που εύρης υπέρ σου δυσωπούντα τον Κύριον; Τεσσαράκοντά σοι εισί, σύμφωνον αναπέμποντες προσευχήν. Όπου δύο ή τρεις εισί συνηγμένοι επί τω ονόματι του Κυρίου, εκεί εστίν εν μέσω αυτών, όπου δε τεσσαράκοντα τις αμφιβάλλει Θεού παρουσίαν; Ό θλιβόμενος επί τους τεσσαράκοντα καταφεύγει, ο ευφραινόμενος έπ' αυτούς αποτρέχει· ο μεν ίνα λύσιν εύρη των δυσχερειών, ο δε ίνα φυλαχθή αυτώ τα χρηστότερα. Ενταύθα γυνή ευσεβής υπέρ τέκνων ευχόμενη καταλαμβάνεται, αποδημούντι ανδρί την επάνοδον αιτουμένη, αρρωστούντι την σωτηρίαν. Μετά μαρτύρων γενέσθω τα αιτήματα υμών. Οι νεανίσκοι τους ηλικιώτας μιμείσθωσαν. Οι πατέρες τοιούτων είναι παίδες ευχέσθωσαν αι μητέρες καλής μητρός διήγημα διδαχθήτωσαν.... Ω χορός άγιος! Ω σύνταγμα ιερών! Ω συνασπισμός αρραγής! Ω κοινοί φύλακες του γένους των ανθρώπων! Αγαθοί κοινωνοί φροντίδων, δεήσεως συνεργοί, πρεσβευταί δυνατώτατοι, αστέρες της Οικουμένης, άνθη των Εκκλησιών. Υμας ούχ η γη κατέκρυσεν, άλλ' ουρανός απεδέξατο· ηνοιγήσαν υμίν παραδείσου πύλαι» (ομιλία θ').

Ομοίως επικαλείται υπέρ εαυτού τας πρεσβείας των εν Ουρανοίς αγίων λέγων: «Δέχομαι και τους αγίους Αποστόλους, προφήτας και

μάρτυρας και εις την προς τον Θεόν ικεσίαν τούτους επικαλούμαι, του δι' αυτών, ήγουν δια της μεσιτείας αυτών ιλέων μοι γενέσθαι τον φιλάνθρωπον Θεόν και λύτρον μοι των πταισμάτων γενέσθαι και δοθήναι.» (Βασιλ. επιστολ. τξ' προς Ίουλιαν. τον Παραβάτ.)

Ό δε **Γρηγόριος ο Θεολόγος** εν λόγω εις αυτόν τον Μέγαν Βασίλειον λέγει και τάδε εν τέλει: «**Συ δε ημάς εποπτεύεις άνωθεν, ω θεία και ιερά κεφαλή και τον δεδομένον ημίν παρά Θεού σκόλοπα της σαρκός εις την ημετέραν παιδαγωγίαν, η στήσαις ταις σεαυτού πρεσβειαις, ή πείσαις καρτερώς φέρειν, και πάντα βίον ημίν διεξάγοις προς το λυσιτελέστερον, ει δε μετασταίημεν, δέξαιο κάκειθεν ημάς ταις σεαυτού σκηνοίς**».

Ωσαύτως και εν τω εις την μνήμην του μάρτυρος Κυπριανού λόγω αυτού ο θειος **Γρηγόριος** μνημονεύει παρθένου κινδυνευούσης και την βοήθειαν και πρεσβειάν της Θεοτόκου αιτησάσης¹.

Επίσης ο θειος **Χρυσόστομος** επικαλείται εις πρεσβειάν και την Μητέρα του Κυρίου λέγων: «... Ου λείπει τω Θεώ Δεβώρα, ου λείπει τω Θεώ Ιαήλ· εχομεν γάρ και ημείς την Άγιαν Παρθένον και Θεοτόκον Μαριαν πρεσβεύουσαν υπέρ ημών ει γαρ η τυχούσα γυνή ενίκησε, πόσω μάλλον η του Χριστού Μήτηρ καταισχύνει τους εχθρούς της αληθείας;»²

Επίσης και εν τω λόγω αυτού εις Μελέτιον τον Αντιοχείας λέγει: «Ευξώμεθα δε κοινή πάντες, άρχοντες και αρχόμενοι, γυναίκες και άνδρες, πρεσβύτεροι και νέοι, δούλοι και ελεύθεροι, αυτόν τον Μελέτιον κοινωνόν της ευχής ταύτης λαβόντες» (Τόμ- Β'. σελ. 619.)

Ωσαύτως και ο **Ωριγένης** μαρτυρεί περί της πρεσβείας των αγίων, και δια της αρχαιότητος της μαρτυρίας αυτού την αρχαιοτάτην δόξαν της Εκκλησίας περί της πρεσβείας των αγίων κυροί. Ό Ωριγένης λέγει τάδε: «Αι ψυχαί των πεπελεκισμένων ένεκα της μαρτυρίας του Ιησού, μη μάτην τω εν Ουρανοίς θυσιαστηρίω προσεδρεύουσαι, διακονούσι του; Ευχομένοις άφεσιν αμαρτημάτων;»³.

Ό δε **Θεοδώρητος** γράφων περί της αφανείας των Τάφων των γενομένων Αυτοκρατόρων και παραβάλλων αυτούς προς τους ναούς των αγίων μαρτύρων, λέγει ταύτα: «Οι δε των καλλινίκων μαρτύρων σηκοί λαμπροί και περίβλεπτοι, και μεγέθει διαπρεπείς και παντοδαπώς πεποικιλμένοι και κάλλους αφιέντες μαρμαρυγάς. Εις δε τούτους ουχ άπαξ ή δίς του έτους ή πεντάκις φοιτώμεν, αλλά πολλάκις μεν πανηγύρεις επιτελούμεν, πολλάκις δε και ημέρας εκάστης τω τούτων Δεσπότη τους ύμνους προσφέρομεν και οι μεν υγιαίνοντες αιτούσι της υγείας φυλακήν οι δε τινι νοσώ παλαιόντες, την των παθημάτων απαλλαγήν αιτούσι και άγονοι παίδας, και στερίφαι παρακαλούσι γενέσθαι μητέρες, και οι της δε της δωρεάς

απολαύσαντες, αξιούσιν ἄρτια σφίσι φυλαχθῆναι τα δῶρα· και οι μεν εις τίνα αποδημίαν στελλόμενοι λιπαρούσι τούτους συνοδοιπόρους γενέσθαι και της οδοῦ ηγεμόνας, οι δε της επανόδου τετυχηκότες την της χάριτος ομολογίαν προσφέρουσιν **οὐχ ὡς θεοίς** αυτοίς προσιόντες, ἀλλ' ὡς θείους ανθρώπους αντιβολούντες, και γενέσθαι πρεσβευτάς υπέρ σοφῶν **παρακαλούντες**· ὅτι δε τυγχάνουσιν ὡν περ αιτούσιν οι πιστῶς επαγγέλοντες, αναφανδόν μαρτυρεῖ τα τούτων αναθήματα, την ιατρειαν δηλούντα. Οι μεν γαρ οφθαλμών, οι δε ποδῶν, ἄλλοι δε χειρῶν προσφέρουσιν εκτυπώματα, και οι μεν εκ χρυσοῦ, οι δε εξ ὑλης αργύρου πεπονημένα, δέχεται γαρ ο τούτων Δεσπότης και τα σμικρά τε και εὐωνα τη του προσφέροντας το δῶρον δυνάμει μέτρων δήλοι δε ταῦτα προκείμενα των παθημάτων την λύσιν, ἡς ανετέθη μνημεία παρά των αρτίων γεγενημένων. Ταῦτα δε κήρυττει των κειμένων την δύναμιν, η δε τούτων δύναμις τον τούτων Θεόν αληθινόν αποφαίνει Θεόν» (Τόμ. 4ος σελ. 453- 454).

Ταυτα δε ἔγραφεν ο **Θεοδώρητος** κατά τα μέσα του πέμπτου αἰῶνος, γράψας εκκλησιαστικὴν Ιστορίαν ἀπὸ του **320** μέχρι του **436**. Εὰν λοιπόν τοιούτος ἦτο ο σεβασμὸς των πιστῶν προς τους μάρτυρας ἀπὸ τας αρχάς του τετάρτου αἰῶνος, τις δύναται να μη συνομολόγηση ἡμῖν μετὰ τας προσαχθείσας μαρτυρίας ὅτι οι πιστοί, οι ἀπὸ του πρώτου μάρτυρος ἀρξάμενοι σέβειν τους μάρτυρας, **ετίμων αυτοῦς** και κατά τον **δεύτερον** και **τρίτον** αἰῶνα, και ὅτι τούτων τῷ παραδείγματι και τῷ ζήλῳ ἐπόμενοι και οι του τετάρτου αἰῶνος χριστιανοί ετίμων τους μάρτυρας και ἴδρουν μεγαλοπρεπεῖς ναοῦς; **Ἀπὸ δε των προσφερομένων εκτυπωμάτων των θεραπευθέντων μελῶν μαρτυρεῖτε και η των εικόνων των αγίων εν ταις Εκκλησίαις ανιστόρησις διότι ἐπ' αὐταῖς ἀνηρτώντο τα εκτυπώματα, ἀπαράλλακτους ὡς και σήμερον γίνεται, ἐξ ὧν δηλοῦται, ὅτι η Εκκλησία ἀπαρασαλεύτως ἐτήρησεν ὅ,τι παρέλαβε, και ὅτι περὶ ὧν φρονεῖ ὀρθοφρονεῖ.**

○ Πατριάρχης **Ιερεμίας** εν τη πρώτῃ αὐτοῦ ἀποκρίσει προς τους διαμαρτυρόμενους θεολόγους της Τυβίγγης κατά το 1576, ἀπαντῶν εις το εικοστόν πρώτον και πάντων τελευταῖον κεφάλαιον της **Αυγουστιαίας ομολογίας**, λέγει τα ἐξῆς:

«Και ὅτι μνείαν των αγίων ποιείσθαι συμφέρει εις το στηριχθῆναι την πίστιν ἡμῶν εννοούντων, πῶς της χάριτος και βοηθείας δια της πίστεως θεόθεν ἐπέτυχον, λέγομεν. Ὅτι ἐπὶ κλησις κυρίως μεν ἀρμόζει μόνῳ τῷ Θεῷ και πρώτως και ἰδιαίτατα αὐτῷ προσήκει, η δε προς τους αγίους γενομένη, ου κυρίως ἐστίν, ἀλλὰ κατά συμβεβηκὸς εἰπεῖν και κατά χάριν. Ουχί γαρ Πέτρος ἢ Παῦλος εἰσακούει των επικαλουμένων αὐτοῦς, ἀλλ' η χάρις ἣν ἔχουσι, κατά το εἰρημένον παρά του Κυρίου: «ἔσομαι μεθ' ὑμῶν ἕως της συντέλειας».

«Και περί μεν της επί Θεού επικλήσεως, Παύλος ο θειος, Ρωμαίοις επιστέλλων, φησί· πώς γαρ επικαλεσόμεθα εις τον ουκ επιστεύσαμεν; δεικνύων ότι εκείνον μόνον δει επικαλεισθαι, εις τον επιστεύσαμεν, τον Θεόν δηλονότι· ότι δε και ημείς Θεώ μόνω κυρίως την επίκλησιν απονέμομεν, εν τη θεία, Μυσταγωγία εκφωνούμεν «καταξίωσον ημάς Δέσποτα, μετά παρρησίας ακατακρίτως τολμάν επικαλείσθαι Σε τον επουράνιον Θεόν Πατέρα και λέγειν: Πάτερ ημών, ο εν τοις Ουρανοίς. Και αλλαχού, φησί, Κύριε των δυνάμεων μεθ' ημών γενού, άλλον γαρ εκτός Σου βοηθόν εν θλίψεσιν ουκ έχομεν. Και πάλιν, άλλον γαρ εκτός Σου Θεόν ου γινώσκομεν. Μεσίτας δε ποιούμεθα τους αγίους πάντας, εξαιρέτως δε την του Κυρίου Μητέρα, αναθήμασι, παρακλήσεσι, εικόσιν ιεραίς, σχετικώς ου λατρευτικούς προσκυνουμέναις. Οίδαμεν γαρ λατρείαν μόνω τω Θεώ εξαιρέτως προσάγειν, και εκτός αυτού άλλον ου γινώσκομεν, ούτε προσκυνείν Θεώ αλλοτρίω.»

«...Άλλα και τους αγίους πάντας μεσίτας ημών και πρέσβεις αναγραφόμεθα. Και ου μόνον εν τω παρόντι αιώνι, αλλά και εν τω μέλλοντι φαμέν, ότι μεσιτεία τις έσται, αγγέλων δεηθησομένων υπέρ τίνων, και αγίων, και της του Κόσμου Κυρίας ουχ ήκιστα. Πλην ουχ υπέρ πάντων απλώς, ουδέ υπέρ τίνος εν αμαρτίαις θανόντος· ούμενον, απέκλεισε γαρ ο Θεός τοις τοιούτου; καθ' άπαξ το εαυτού Έλεος. Διό και απεφήνατο κατ' αυτών και θυγατέρας ου μη εξέλωνται, άλλ' υπέρ μόνον εκείνων ικετεύουσι πάντες, υπέρ ων και αι πρεσβείαι δεκταί' ήγουν, των εν μετάνοια φθασάντων απαλλάξαι τον βίον, ούπω δε τας των αμαρτημάτων κηλίδας δυνηθέντων εκπλύναι, και έτι της κρίσεως ιστάμενης. Μετά δε το λυθήναι το θέατρον, και έκαστον απαχθήναι εις τον αποτεταγμένον τόπον αυτώ της κολάσεως, μεσιτεία ουκ εστίν ούδ' ου μη γένηται.»

«Και η μεσιτεία αυτή νυν εν τη Εκκλησία γίνεται και κηρύττεται και προς τους αγίους αναφωνούμεν και προς την Κυρίαν ημών, Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε, πρέσβευε υπέρ ημών των αμαρτωλών προς δε τους αγίους αγγέλους, Πάσαι αι ουράνιοι δυνάμεις των αγίων αγγέλων και αρχαγγέλων πρεσβεύσατε υπέρ ημών αλλά και προς τον προφήτην και πρόδρομον και βαπτιστήν του Κυρίου, τους τε ένδοξους αποστόλους, μάρτυρας, οσίους, ποιμένας, προφήτας, διδασκάλους οικουμενικούς και λοιπούς πάντας αγίους και γυναικών αγίων χορόν δεόμεθα πρεσβεύειν υπέρ ημών των αμαρτωλών, όπως χάριτι Θεού, τη αητητήω και θείω και ακαταλήπτω δυνάμει του Σταυρού, ίλεως ημίν αμαρτάνουσι γένηται, αυτώ λατρεύουσι και εν εξομολογήσει και μετάνοια προσκαρτερούσι και δεομένοις φωτισθήναι τους οφθαλμούς της ψυχής ημών, μήποτε αμαρτάνοντας υπνώσωμεν εις θάνατον και ο εχθρός ισχύση καθ' ημών. Όθεν τη πρεσβεία πάντων ων ε'ιπομεν αντιλήπτορα γενέσθαι τον Θεόν δεόμεθα, και ρυσθήναι των παγίδων του πονηρού ».

○ Θεός των χριστιανών είναι Θεός ζώντων, οι δε Άγιοι ενδιαφέρονται υπέρ της στρατευόμενης Εκκλησίας ικετεύοντες υπέρ αυτής προς τον Κύριον. Ότι δε ο τοιούτος σύνδεσμος αναθερμαίνει την καρδίαν, ζωογονεί το συναίσθημα και εις απομίμησιν των προτύπων τούτων της χριστιανικής ζωής παροτρύνει, είναι παντί που δήλον. Κυρούται δ' άλλως το δίδαγμα τουτο υπό της πράξεως της Εκκλησίας τιμώσης τους αγγέλους κατα Ιουστίνον τον φιλόσοφον και μάρτυρα (Thiersch. II,338) γεραιρούσης τους μάρτυρας της πίστεως κατά την ημέραν του μαρτυρίου αυτών, τελοούσης επί του τάφου αυτών την θείαν μυσταγωγίαν και εξαιτουμένης τας εύχας αυτών (όρα τας μαρτυρίας των πατέρων εις την Dogme-gesch του Munscher I, 85 και 449 εξ).

Μαρτυρία εκ των αγίων Γραφών ότι οφείλομεν τιμάν τους αγίους του Θεού

Η Παλαιά άγια Γραφή πλείστα περιέχει χωρία εν οϊς δείκνυται ημίν η οφειλή του τιμάν τους αγίους του Θεού. «Αινείτε τον Θεόν εν τοις αγίοις αυτού» (ψαλ. 150, 1) εθαυμάστωσε Κύριος τον όσιον αυτού (Ψαλ. 4, 4) εμοί δε λίαν επιμήθησαν οι φίλοι σου ο Θεός, λίαν εκραταιώθησαν αι αρχαί αυτών (ψαλ. 138. 17). Και ο παροιμιστής γνωρίζει ημίν ότι μνήμη δικαίων μετ' εγκωμίων (παροιμ. 10, 7). Εν τη Παλαιά Γραφή τιμώνται πάντες οι από Αδάμ μέχρι Χριστού δίκαιοι, ο προφητάναξ ψάλλει εν ψαλμώ λβ' «αγαλλιάσθε δίκαιοι εν Κυρίω, τοις ευθέσι πρέπει αίνεσις» οι δίκαιοι καλούνται υιοί Θεού και τιμώνται υπό πάντων των αγαπώντων τον Θεόν. Περί της τιμής των δικαίων όσα γράφονται εν τη Παλαιά Γραφή εν τη μελέτη ταύτη αδύνατον να περιληφθώσιν εάν τις είπη ότι όλα τα ποιητικά βιβλία της Παλαιάς Γραφής εισίν έπαινος των δικαίων δεν θέλει αποστή της αληθείας· **Άρα εάν τοις ευθέσι πρέπει αίνεσις, τοις υπέρ πίστεως και αληθείας και δικαιοσύνης παθόντας και προς τον Θεόν μεταστάντος τις έπαινος ικανός;** πιστεύω ότι πας έπαινος ανεπαρκής θέλει δειχθή προς πλήρη έκφρασιν της προσηκούσης αυτοίς τιμής.

Η δε Καινή Διαθήκη άρχεται από του μακαρισμού των δικαίων και καταλήγει εις την ανύψωσιν αυτών μέχρι του καθίσαι εκ δεξιών και ευωνύμων του θρόνου της δόξης του Θεού' πώς λοιπόν ους ο Θεός εδόξασε και ετίμησεν οι πιστοί αυτού θεράποντες δύνανται να ατιμάζωσιν αυτούς; ο πιστός ο αγαπών τον Θεόν αγαπά και τους αγίους αυτού και τίμα και γεραίρει την μνήμην αυτών.

Εν τη ομολογία **Μητροφάνους** του **Κριτοπούλου** αναγινώσκομεν «Οι παλαιοί εκείνοι και άγιοι της προτύπου Εκκλησίας προστάται, ιδόντες

πολλὰς αποκαλύψεις δια τῶν τῆδε μεταστάντων αγίων γενομένης τοῖς ἔτι τῷ βίῳ τούτῳ περιούσι χριστιανοῖς — λέγω δε **Γρηγόριον** τὸν **Θαυματουργόν**, τὸν ακροατὴν Ὠριγένους, ἐξ αποκαλύψεως διδασκόμενον τὴν εὐσεβὴ τῶν χριστιανῶν πίστιν δια τοῦ αγίου Ἰωάννου τοῦ Ευαγγελιστοῦ καὶ τῆς Παναγίας Θεοτόκου· Κωνσταντίνον τὸν μέγαν καὶ πρῶτον ἐν χριστιανοῖς βασιλεύσιν, ὑπὸ τῶν αγίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου διδασκόμενον τὸν χριστιανισμὸν καὶ αὐτὸς δε ὁ περιφανέστατος ἐν αγίοις Γρηγόριος ὁ Θεολόγος φησί, πολλάκις κατ' ὄναρ νοουθετῆσθαι ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἤδη τὸ χρεῶν λειτουργήσαντος· ἀλλὰ καὶ πολλὰ τούτοις παρόμοια εὐρίσκειται ἐν ταῖς ἱστορίαις τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας — συνήκαν ἐκ Πνεύματος αγίου τὴν ἤδη ἐν οὐρανῷ θριαμβεύουσαν Ἐκκλησίαν μὴ ἀναίσθητον εἶναι τῶν ἀναγκῶν καὶ παθημάτων τῆς ἐπί γῆς στρατευόμενης Ἐκκλησίας, μηδέ κάρω τας τῶν αγίων ψυχὰς κατέχεσθαι μέχρι τῆς ἀναστάσεως καθάπερ ὑπὸ μανδραγόρα καθειζούσας, ὅπερ ἐδοξέτισι λίαν ἀνοήτως».

«Θαυμαστόν δε, πῶς διέλαθεν αὐτοὺς τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἐπιθυμούντος ἀναλύσαι καὶ συν Χριστῷ εἶναι. Οὐ γὰρ ἀν ἐπεθύμησέ ποτ' ἐν κάρῳ ἔσεσθαι, εἰ τούτο ἤδει».

«Ταῦτ' οὖν συνιέντες οἱ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας τρόφιμοι, καὶ θεόθεν κινούμενοι — οὐδὲν γὰρ ἀθεεὶ κοινὴ πάντες οἱ ἐκλεκτοὶ δύνανται ποιῆσαι — ἤρξαντο τοὺς αγίους ἐπικαλεῖσθαι εἰς πρεσβείαν, ἅμα μὲν ἀναιρῶντες δια τούτου τὴν τῶν ὡς ἀληθῶς κεκαρωμένων ματαίαν ὑπόληψιν, ἐμφαίνοντές τε ἐνεῖναι τοῖς ψυχαῖς αἰσθησιν καὶ δίχα τῶν σωμάτων οὐ γὰρ ἀναίσθητους ἐπεκαλέσαντο ἀν ἅμα δε πιστεύοντες τὸ πανάγιον Πνεῦμα τὸ ἐν ἐκείνοις οἰκῶν ἀποκαλύπτειν αὐτοῖς τὴν χρεῖαν τῶν ἐπικαλούντων, εἰς συμπάθειαν τῶν ἀδελφῶν τούτους διεγείρον, ἥτις συμπάθεια ἐμφαίνει τὴν ἐνότητα ἐκείνων τε καὶ ἡμῶν, εἴπερ τι ἄλλο, ἣν ὁ Ἀπόστολος τοῖς τοῦ σώματος μέλεσι παρῆικασεν, ὧν ἐνός πάσχοντος οὐκ ἔσθ' ὅπως μὴ καὶ πάντα συμπάσχειν καὶ συναλγεῖν τῷ κἀμνοντι μέλλει».

«Εἰ γὰρ ἔτι ἐν τῷ σώματι τούτῳ τῷ παχεὶ τῆς ψυχῆς προκαλύμματι — ὅθεν οὐκ ἄλλως εἰμὴ ὡς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι δυνάμεθα καθορᾶν τι τῶν ὑψηλότερων καὶ πνευματικῶν προσηκόντων — οὐσι τοῖς αγίοις ἀπεκαλύφθη τὰ πόρρω, οἷον τῷ προφήτῃ Ἐλιασαίῳ ἢ τοῦ Γιεζὴ πονηρία, τῷ ἀποστόλῳ **Παύλῳ ἢ τῶν ἡμεδαπῶν Μακεδόνων χρεῖο. Ὅραμα, φησὶν, ὠφθη, τῷ Παύλῳ**· ἀνὴρ τις Μακεδὼν ἐστῶς, παρεκάλει αὐτὸν λέγων διαβάς εἰς Μακεδονίαν βοήθησαν ἡμῖν πῶς οὐχὶ νυν

μᾶλλον τῆς σκηνῆς καὶ τοῦ ἐπιπροσθούοντος καλύμματος ἀπαλλαγείσι τούτοις τρανότερον τὰ ἡμέτερ' ἀποκαλυφθήσεται, ἵνα μὴ ἐνδεέστεροι ἡμῶν ὦσιν ἐν τούτῳ».

Εν τη συμβολική του Χρήστου **Ανδρούτσου** αναγινώσκωμεν :

«Δύο είναι κυρίως τα επιχειρήματα, δι' ὧν οι **διαμαρτυρόμενοι** καταπολεμοῦσι το δόγμα τούτο των Αγίων, ἔνθεν μὲν ὅτι αντιβαίνει εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν καὶ τὴν **πρώτην ἐντολήν** του δεκαλόγου, καθ' ὅσον **«εἰς μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός»** (Α' Τιμοθ. ρ' 5), μεταποιοῦν τον Θεόν εἰς ἐπίγειόν τινα βασιλέα δι' αὐλικῶν μεσιτειῶν καμπτόμενον ὑπὲρ των αμαρτωλῶν καὶ το ἐπιχείρημα τούτο ἐπαναλαμβάνουσι μέχρις ἀηδίας δημοκοποῦσαι αὶ ἐν Ἀνατολή προτεσταντικαί εἰταιρεῖαι.

Ἄλλ' ὅτι μὲν **δεν** προσκρούει εἰς τὴν θεῖαν λατρείαν, οὐδ' ἔχει σχέσιν τινά πρὸς τὴν πρώτην ἢ δεύτερον ἐντολήν συνομολογοῦσι μὲν καὶ οἱ νηφαλιώτεροι των Διαμαρτυρομένων (Thiersch. II,342), πείθεται δὲ πᾶς τις ἀναλογιζόμενος, ὅτι, ὡς διέστειλε πρῶτος ὁ ἱερός **Αυγουστίνος**, ἡ πρὸς τους Ἁγίους ἀπονεμόμενη τιμὴ δὲν εἶναι δουλεία ἢ *aboratio*, ἀλλὰ μόνον τιμητικὴ προσκύνησις· καθόσον ὁ ἀσπαζόμενος τὴν εἰκόνα διαστέλλει προδήλως οὐ μόνον εἰκόνα καὶ πρωτότυπον, ἀλλὰ καὶ δημιουργόν ἀπὸ των δημιουργημάτων αὐτοῦ· τουναντίον μάλιστα ἡ ἐπικλήσις των Ἁγίων καὶ **ἀναδεικνύει** τὴν θεῖαν λατρείαν, καθ' ὅσον ἡ των Ἁγίων εὐδαιμονία πηγάζει ἐκ τῆς ἀξιμισθίας του Κυρίου, οὕτινος ἡ δόξα ἀκτινοβολεῖ καὶ ἐπὶ των πιστῶν αὐτοῦ ἀκολουθῶν, δοξαζομένου ἐν αὐτοῖς του Ὑψίστου.

«Ἡ αἰγλή των Ἁγίων, ὡς ἀριστα παρατηρεῖ ὁ Mohler οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ το ἀπαύγασμα τῆς δόξης του Χριστοῦ καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀπείρου αὐτοῦ δυνάμεως, ἐκ κόνεως καὶ αμαρτίας αἰῶνια καὶ φωτεινά παραγούσης πνεύματι» (448)...

Ὁμοίως ἤκιστα **παραβλάπτεται** καὶ ἡ του Ἰησοῦ Χριστοῦ μεσιτεία δια τῆς ἐπικλήσεως των Ἁγίων, διότι πᾶσα πρὸς τους Ἁγίους δέησις ἀποτείνεται πρὸς αὐτούς οὐχὶ ὡς ἴδια δυνάμει καὶ οἰκοθεν δυναμένους σώσαι καὶ ἀπαλλάξαι ἀπὸ του κάκου, **ἀλλ' ἐν τῷ ὀνόματι του Κυρίου** οὕτινος καὶ ἐμμέσως ζητεῖται ἡ χάρις καὶ ἡ ἀρωγή.

Οὐ μόνον αὶ ἐκφράσεις **πρεσβεύειν, δυσωπεῖν, ἰκετεύειν** καὶ εἰ τίνες ἕτεροι, καὶ αὶ λατινικοὶ *Miserere nobis, audi nos*, διαστελλόμενοι *touora pro nobis* (Κατ. Rom. IV 6,8), δηλοῦσι τὸ εἶδος τούτο τῆς δεήσεως τὸ οὐδαμῶς τὴ μεσιτεία ἀντικείμενον, ἀλλὰ καὶ αὶ ἄμεσοι ἐνιαχοῦ πρὸς τους Ἁγίους καὶ δη μάλιστα τὴν Θεοτόκον δεήσεις αὶ **δια του τύπου** «σώσον, ἐλέησαν ἡμᾶς» ἐκφωνούμενοι κατ' οὐσίαν ἀναφέρονται εἰς τὴν δια τῆς παρεμβάσεως των Ἁγίων **θεῖαν** βοήθειαν καὶ σωτηρίαν. Ἄλλως δὲ ἀποδεχόμενοι οἱ Διαμαρτυρόμενοι ὅτι οἱ Ἅγιοι οἰκοθεν δέονται του Θεοῦ ὑπὲρ τῆς στρατευόμενης Ἐκκλησίας χωρὶς αὶ τοιαῦτα δεήσεις νὰ παραβλάπτωσι τὴν μεσιτείαν

του Κυρίου, δεν δύνανται φυσικώς να αρνηθώσι και τοις επί γης πιστοίς, όπως εξαιτώνται παρά των Αγίων ό,τι αυτοί ποιούσιν οίκοθεν, **ουδαμώς προσκρούοντες εις τον Θεόν'** τούτο δε τοσοῦτω μάλλον, όσω διατηρείται μεν οὕτω ισχυρός και ακμαίος ο προς την θριαμβεύουσαν Εκκλησίαν σύνδεσμος, πλείστα δε εκ της συνάφειας ταύτης αγαθά καρπούνται οι επί της γης αγωνιζόμενοι (Πρβλ. Mohler 452). Εν γένει δε όπως και εν τω καθ' ημέραν βίω επευχόμενοι ἀλλήλοις οι άνθρωποι μακροβιότητα και ευδαιμονίαν ήκιστα προσκρούουσιν εις την υψίστην των πάντων αρχήν την τα πάντα δωρουμένην, οὕτω και η των Αγίων επίκλησις δεν δύναται να χαλάρωση την μεταξύ δημιουργήματος και δημιουργού ἀπόλυτον σχέσιν.

Ουδέν υπάρχει εν τη Γραφή χωρίον αντιβαίνον εις την τιμήν των Αγίων ή των λειψάνων και εικόνων, αυτών, ουδέ έχουσιν δίκαιον οι Διαμαρτυρόμενοι προβάλλοντες τα της αποκαλύψεως **ιθ' 10, και κβ' 8—9,** ένθα ο άγγελος αποκρούει την προσκύνησιν του Ιωάννου λέγων «**τω Θεώ προσκύνησον**»· και τυφλώ δήλον οτι ο άγγελος αποποιείται την προσκύνησιν του Ιωάννου λέγων «**τω Θεώ προσκύνησον**»· και τυφλώ δήλον, ότι ο Άγγελος **αποποιείται** την προσκύνησιν ταύτην, διότι ο Ιωάννης εκλαμβάνει αυτόν ως Θεόν τουναντίον δε η Γραφή υπεμφαίνει μάλλον το των Αγίων δόγμα, δι' ων λέγει περί Ιούδα του Μακκαβαίου **ιδόντος εν ονειρώ τους αρχιερείς Ονίαν και Ιερεμίαν δεομένους υπέρ του λαού** (2 Μακκαβ. 15, 22) και περί δικαίων εισακουομένων, (Πράξ. 12, 5. Β' Πέτρ. 1, 15. 'Ιακ. 5, 16. Άποκ. 5, 8 εξ.), ομοίως δε και περί του Αποστόλου Παύλου, είτε αυτού υπέρ άλλων ευχόμενου (Φιλήμ. 1, 4) είτε τας ευχάς των άλλων αιτουμένου (Ρωμ. 15, 30)· ομοίως δε και τα περί χερουβιμ **εξωγραφημένων** και τα περί σημικινθίων και Σουδαρίων εν τη Γραφή παρατηρούμενα (Εξ. 25, 18—23. Πράξ. 19, 12), **μάλλον υπέρ της τιμής των εικόνων και των λειψάνων δύνανται να προσαχθώσιν.**

Ουδέν δε ανύτουσιν αι πυκνοί των διαμαρτυρομένων ενστάσεις ότι ο Ιησούς Χριστός είναι ο ήλιος οι δε άγιοι τα άστρα τα παρά του ηλίου λαμβάνοντα το φως, και ότι της ημέρας καταφώτου υπό του ηλιακού φωτός ούσης ουδείς προσφεύγει εις το αμυδρών φως των αστέρων (πρβλ. Stoltzing Gebet 192)⁴. Σχολαία δ' όντως είναι η ένστασις, πώς ποτέ εισακούουσι την δέησιν ημών οι Άγιοι οι μη δυνάμενοι ως εκ της πεπερασμένης αυτών φύσεως να γινώσκωσι τα ημέτερα. Ως οι άγγελοι χαίρουσιν εν ούρανω επί ενί αμαρτωλώ μετανοούντι, μένει δε ακατανόητον ημίν, πώς ποτέ πεπερασμένοι και ούτοι όντες γινώσκουσι την μετάνοιαν ταύτην, οὕτω και οι εν τω Θεώ όντες άγιοι, κατά τρόπον ακατανόητον, λαμβάνουσι γνώσιν της δεήσεως, ην απευθύνουσιν αυτοίς οι επί γης πιστοί (Thiersch, II, 332).

Ομοίως δε ουδαμώς ορθά αποφαίνονται νεώτεροι τίνες διαμαρτυρόμενοι θεολόγοι αξιούντες ότι είναι μεν ορθή η γενική των εικόνων βάσις, ότι πάν το ιστορικώς εμφανισθέν δύναται να αποδοθή δια της τέχνης, ουδαμώς όμως φέρει ούτε εις εξάρτησιν της ύλης⁵ των εικόνων εκ της Ιστορίας των Αγίων, ούτε εις θρησκευτικήν προς αυτάς τιμήν (Cass 324 εξ.). Πάντα ταύτα είναι διακρίσεις ασύστατοι και απόβλητοι. Ακριβώς το διδακτικόν στοιχείον εν τη απεικονίσει φέρει κατ' ανάγκην εις εξάρτησιν της ύλης από της ιστορίας των Αγίων, απλή δε τεχνική μόνον απόλαυσις εν τη Εκκλησία, αντικείμενη εις τον σκοπόν της ιεράς λατρείας, ήκιστα δύναται να τεθή ως σκοπός και να επιτροπή εις τας το πνεύμα της αρχαίας Εκκλησίας διακατεχούσας εκκλησίας.

Η τιμή των υπό της Εκκλησίας γεραιρομένων Αγίων δεν δύναται να περιορισθή εις γενικήν μεν και αόριστον, ηθικώς δε άκαρπον των έργων αυτών αναγνώρισιν, οία είναι η τιμή των κοσμικώς αναδειχθέντων και ωφελησάντων, άλλ' ανάγκη να λάβη την προσήκουσαν θρησκευτικήν μορφήν, δι' ης εμπεδούται και εξαγνίζεται και καρποφορεί επί των πιστών, και αυτή είναι ο δια του ασπασμού των εικόνων και των λειψάνων σεβασμός και η προς αυτούς δέησις. Εντεύθεν δε βλέπομεν ότι και αι γενικαί εκείναι περί αποδοχής της τιμής των Αγίων εν τη Αυγουσταία ομολογία εκφράσεις, αποστερηθείσαι την μόνην αληθή θρησκευτικήν αυτών περιβολήν ταύτην, **ούτε εις την καρδίαν του λαού εισέδυσαν**, ούτε άλλως επί της ζωής των ανθρώπων επέδρασαν. Την ροπήν, ην ασκεί επί της θρησκευτικής ζωής η παράστασις του Κυρίου περιβαλλόμενου υπό τοσούτου νέφους μαρτύρων παθόντων υπέρ αυτού και δοξασθέντων και καθόλου περιστεφομένου υπό των εν τω ενιαυσίω κύκλω εορτών των τοις ίχνεσιν αυτού ακολουθησάντων Αγίων, κατανοεί τις και σήμερον, τας χριστιανικός κοινότητας της Ανατολής, τας μη υπό του ρεύματος του πολιτισμού παρασυρθείσας, επισκεπτόμενος. Εις την ροπήν δε, ταύτην αποβλέπων ο Herder επόθησεν όπως εκδοθεί ανθολόγιον τι δια τον λαόν εκ των Actorum Sanctorum (Tiersch, II 343)

Ο Ιεροσολύμων **Κύριλλος** λέγει περί της τιμής των αγίων τα εξής·

Τιμώνμεν της των αγίων θήκας και της ούτω λαμπράς αυτών ευανδρίας καθάπερ εν τάξει γερών και αντιμισθίας την αμάραντον αυτοίς κατατιθέμενοι μνήμην. Τιμώνμεν άνδρας αγίους τιμώντας τήν πίστιν και τοις της ευανδρίας εκχύμασιν ευ μάλα κατεστεμμένους, αγωνισαμένους τε μέχρι ψυχής και αίματος και μαρτυρήσαντας τη δόξη του Χριστού και τοις της ευσεβείας ανδραγαθήμασιν εκλαμπруνομένοις (Κυριλλ. Ιεροσολ. βιβλ. στ').

Και ω μέγας Βασίλειος λέγει:

«Ο αφάμενος οστέου μάρτυρος λαμβάνει τινά μετουσίαν αγιασμού εκ της τω σώματι παρεδρευούσης χάριτος. Τίμιος οὖν εναντίον Κυρίου ο θάνατος του οσίου αυτού.» (Βασιλείου εν ψαλμ. ΚΘ').

Ταύτα φρονεῖ και δοξάζει η Ανατολική Ορθόδοξος Εκκλησία περί της τιμής και της πρεσβείας των αγίων του Θεού, ων ταις πρεσβείαις ελεήσαι και σώσαι ημάς Χριστός ο Θεός ημών.

ΤΕΛΟΣ ΚΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΔΟΞΑ

1. Γρηγορ. Ναζιαν. λόγ. εις Μάρτυρα Κυπριονόν. Τόμ. Α. σελ. 279.
2. Χρυσοστ. λόγ. περί του χρησίμως της προφητείας ασαφείς είναι.
3. Όριγ. προτρεπτ. εις μαρτύρων § 30 βλέπε και § 50.
4. Σημ, ΙΙ. Ν. Εάν εξητούμεν παρά των Αγίων φωτισμόν προς γνώσιν της αληθείας, είχε θέσιν τινά η παραβολή, ήδη όμως ουδεμίαν θέσιν ουδέ ισχύν τίνα, διότι ουδέν τοιούτον ζητούμεν παρ' αυτών. Ωστε πλανώνται πλάνην δεινήν οι ταύτα λέγοντες.
5. Του περιεχομένου.

ΑΝΤΙΑΙΡΕΤΙΣΜΟΝ
ΕΓΧΟΛΠΙΟΝ

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ και ΠΑΡΑΘΡΗΣΚΕΙΕΣ
ΚΡΙΤΙΚΗ - ΔΟΓΜΑ - ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

